БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАЙ 20 ВТОРНИК № 99 (4069)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет эртемниң болгаш техниканың чаа тиилелгези (1 арын).

Механизаторлар! Ээлчег нормазын ажыр күүседиңер, хову бүрүзүнге мурнакчы агротехниканы ажыглаңар! (1 арын).

Областың Хүндулел самбыразында (2 арын).

Кызыл хоорайның чаагайжыдылгазында (2 арын).

Биске бижип турары (3 арын).

Бистиң совет кижилер (3 арын).

О. Сангы-Бадра. — Чаа өредилге чылынга белеткелдер (3 арын).

К. Ойдуп-оол.— Малчыннарның негелдези (3 арын).

С. Самба-Люндуп. — Бышкан билигниң аттестады (3—4 арыннар).

В. Кочетков. — Транспортка корумчурумну сагыыр (4 арын).

«Бо аалга мындыг кайгамчыктыг солун көрүштүг чүве кажан-даа болбаан» (4 арын).

Францияда республиканчы тургузугну камгалаар дээш (4 арын).

Непалдың чаа чазаа (4 арын).

Тайбының чадаг терге чарыжының түннели (4 арын).

Совет штангистерниң АКШ-та ийги тиилелгези (4 арын).

Коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидер

Партия кежигүнүнүң мурнакчы болур бедик шынарын төлептиг эдилеп, ону ажыл-херек кырында боттандырып турар коммунистер бистиң областың партия организацияларында дыка хөй.

Маңаа Хову-Аксында «Тывакобальт» комбинадында коммунист эш В. Кунгааның көргүзүп болур. Эш Кунгаа аңаа бүдүрүлге тургустунары-биле кады ажылдап кирген. Ол ам чер чара тевистиреринің мастери болуп, ажыл нормазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип турар. Ол чүгле күш-ажылга мурнакчы болуп турар эвес, а харын идепкейлиг хөй-ниитичи. Ол район Советиниң депутады болгаш агитатор, соңгукчуларга отчёдун үргүлчү кылып, оларның чагыгларын үре-түннелдиг кылдыр шиитпирлежип турар.

Эрзин районнуң «Мөрен» колхозунда коммунист эш К. Баадыр тудугга 7 чылда ажылдап, ыяш дилериниң бедик мергежилин чедип алган. Партийжи даалга ёзугаар ол ажылга херек кырында 6 кижини ол өөреткен. Партия организациязы эш Баадырны тудуг материалы белеткээр звенонуң удуртукчузунга томуйлаан. Звено 18 чуртталга бажыңнар, гараж, ясли, мал эмнелгези, магазин, интернат болгаш школа столоваязын тудар ыяшты, чугай кылыр дашты бүрүн белеткээн.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда коммунист эш Попеляев мурнакчы чоруун илереткен. «Колхоз тургузуун улам ынай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын әде организастаар дугайында» партия биле чазактын шиитпирлерин танышкаш, колхозка барып ажылдазарын ол күзээн. Эш Попеляев ам колхозтуң тракторизи. Часкы чер аңдарылгазының, шык базырттырының, тараа чаштырарының ажыл нормаларын үргүлчү 190—200 хуу күүседип келген. Эш Попеляевтиң өгелекчи болгаш мурнакчы чоруу дээш ону областың Хүндулел самбыразында мактап демдеглээн. Ол колхозтуң саанчызы эш М. Бичии-уруг май бирге чедир инек бүрүзүнден ортумаа-биле 915 литр сүт саап, областың колхозтарының болгаш совхозтарының саанчыларының аразында бирги черни өөлөөн. Ол ам БКАД-ның киржикчизи. Ол-ла районнуң «Хадың» колхозунда эш Б. Сотпар-оол 5 чылда хөй кадарын келген, бо чылын 400 хойдан 420 хураганны бүрүн камгалап алган.

Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазында чолаачы эш А. Глубоков 1 кварталда чүк сөөрттүрүнүң планын 148 хуу, тонна километрнинн—182 хуу күүседип, 1566 литр кывар түүлү, машина септелгезинден 22 муң рубльни камнап алган. Күш-ажылга болгаш хөй-ниитиниң херээнге мурнакчы болуп ажылдап турар бо чижектиг коммунистерни моон-даа хөйну санап болур.

Коммунистерниң мурнакчы ролюн бедидер талазы-биле колхозтарда болгаш бүдүрүлгелерде партия организациялары өлөөн чүгула хемчеглерни ап, партия хуралдарына, бюроларга коммунистерниң ажылының, партия даалгаларын оларның канчаар күүседип турарының дугайында айтырыгларны чугаалажып турар.

Чижээ, Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунда партия организациязы (секретары эш Бичеоол) коммунистерни колхоз бүдүрүлгезинге шын хуваап тургускан. Мал ажылында 6, тудугда 8, ховуда 4 кижи ажылдап турар азы 23 коммунистерниң 18-зи шуут бүдүрүлге участоктарында быжыглаттынган. Фермалар өргелекчилери болгаш бригадирлер колдуунда коммунистер. Колхозту организае, ажыл-агый талазы-биле улам быжыглаарына, колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг деңнелин бедидеринге ол чорук дыка улуг ажыктыг болган, колхозчулар ам колдуунда сууржаанар.

Ындыг болза-даа чамдык партия организациялары партияның политиказын болгаш шиитпирлерин амыдыралга боттандырарына коммунистерни четпес мобилизастап, оларныц чогаадыкчы чоруун, хууда үлегерлиин, медерелдиин болгаш организакчы ажылга арга-дуржулгалыын бедидип шыдавайн турарын демдеглээри чугула.

Бии-Хем районнуң «Партияның XX съездизи» колхозунда партия әге организациязының секретары турган Бессмертных коммунистерниң кижи бүрүзү-биле ажылдаваан, оларның санал-оналдарын албайн, коммунистерни түс-түс бүдүрүлге участоктарынга шын хуваап тургускаан, мурнакчы кижилерни партияга киирип алыр ажылды чорутпаан үжурундан ол партия организациязының ажылы бүгү талазы-биле сандаразынга четкен турган. Партия ажылы шак ынчаар кошкак тургустунганындан колхозчуларның аразынга сагылга-чурум үрээр, колхоз бүдүрүлгезинден хоорлур, арагалаар, шош-содаа кылыр чорук көвүдеп, колхоз организас талазы-биле сандарангай, экономика талазы-биле кошкак болуп үргүлчүлеп келген.

Колхоз даргазы, әге организацияның бюро кежигүнү турган Лама боду-биле багай үлегерни көргүзүп, ниитиниң малының баш санын өстүрериниң планы күүсеттинмейн турда-ла, малдарны кайы-хамаан чокка садыглап, мал чемнерин чедир белеткевейн тургаш, шын эвес медээ берип, колхозтуң демократиязын, сан-хөөнүң чурумун хажыдып, колхоз хөреңгизин бодунга шингээдип турган чорук илерээн. Ламаның шак ындыг каржы хажыдыышкынары дээш ону колхозчулар колхоз даргазынга катап соңгуваан болгаш партия райкому партия кежигүнүнден үндүрген.

Лавриненко Бии-Хем районога, коммунал конторазынга, белеткел черлеринге ажылдап тургаш, удуртулганы суларадып, совет садыгын чурумун үреп, ховар бараанарны таныш-көрүштеринге үлеп, үнелиг болгаш чөпшөөрел чок аңнаары хоруглуг аңнарны өлүрүп, хуузунда ажылап тургаш, үргүлчү ажылдан дүжүрттүп, партия талазы-биле каш удаа хемчег алдырткан. Лавриненко ол частырыгларын әдериниң улуу, харын хөй катап хомудалдар кылып, районнуң удуртур ажылдакчыларын нүүлдеп турар.

Район солунунуң редактору коммунист Елкина ажыл шагында арагалап, ажылга келбейн тургаш, ажылдан дүжүрткен.

Бай-Тайга районнуң «Найырал» колхозунуң даргазы коммунист эш Адыгбай активтериниң, район организацияларының санал-оналдарын тоовайн, улуургаар, ажыл чылзыр чоруун база-ла илередип келген.

Коммунистер күш-ажылдың, идепкейлиг хөй-ниитичи болурунуң, бедик билигиг болурунуң, чогаадыкчы болгаш чаартыкчы чоруктуң мурнакчылары, өгелекчилери болгаш эдилекчилери болур, олар бүгүле чүвелерге өөлер болуп, боттарының шынчы саңлдарын чедирген турар ужурлуг.

Коммунистер боттары көскү үлегер-чижектиг болбушаан, партия кежигүнү эвес массаларның ортузунга партияның политиктиг шугумун болгаш шиитпирлерин угаадып таныштырар, планныг ажылдарны чогуур хуусааларында күүседирин хандырар дээш олче кижилерни организастаар база кандыг-даа чөптүг эвес чоруктарга үдур кам-хайыра чок демиселди чорудар хүлөөлгелиг.

Партия организациялары коммунистерни дайынчы, өгелекчи, дидим чорукка кижизидип, оларның үнелиг саналдарын болгаш шүгүмчүлелдерин өй-шаанда деткиир хемчеглерни доктаамал ап турарлар. Партия организацияларының секретарылары болза коммунист бүрүзүнүң мурнакчы ролюн улам бедидер дээш олзрның кижи бүрүзү-биле тодаргай, боттуг ажылды чорудар ужурлуг.

Саат чок болган

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» көдөө ажыл-агый артелиниң колхозчулары әрткен чылын Баян-Кол аксынга Улуг-Хемге паром тургускан. Паромнуң тургусканы Кызыл хоорай-биле болгаш район төвү-биле транспорт аргыжылгазынга таарымчалыг байдалды тургускан.

Ындыг болза-даа паром аксында өөп чайгы үеде Улуг-Хемниң суу үлгады бергенде шимчээшкинге саатты, харын чамдыкта аргыжылга үстү бээр турган.

Аргыжылганы доктаамал болдурар сорулга-биле сепке көвүрүг тударын колхоз баштаар чери шиитпирлээн. Колхозтуң тудугжулары әрткен күзүн тудуг материалдарын белеткеп алгаш, септиң суу доңа бээри билек көвүрүгнү тудуп әгелээш, кыжын доозуп, ажыглалга киирген.

СОВЕТ ЭРТЕМНИҢ БОЛГАШ ТЕХНИКАНЫҢ ЧАА ТИИЛЕЛГЕЗИ

Өртемчейниң делгемин чаалап алырынга чугула чада

Черниң 1300 килограммдан ажыг деңзилиг әдеринчизин 1880 километр бедикче салып үндүрер арганы берген, ракета талазы-биле совет техниканың чаа чедиишкини болза, херек кырында алырга, ол дугайында онза тайылбырның хереәдаа чок тодаргай болуп турар деп, астронавтика талазы-биле делегейниң база бир шаңналының лауреады А. А. Штернфельд СЭТА-ның корреспондентизинге медеглээн.

Шак ындыг канчаар-даа аажок улуг әдеринчини салып үндүрериңге Черниң ийги әдеринчизин өртемчейниң делгеминче салып үндүрүпкени ышкаш ындыг хөй чадалыг ийи ракета чедишпес турган ийик дээрзин әң бөдүүн санажылгалар көргүзүп турар деп Штернфельд чугаалаан. Бодап көөрге, үшкү әдеринчини салып үндүрүпкен чаа ракета улам болбаазырангай болгаш моон мурнундагы ракеталарга деңнээр аргажок улуг күчүлүг болуп турар-дыр.

Улуг әвес хемчээлдиг, иштинде кижи чок әдеринчилерниң дузалам-чызы-биле өртемчейниң делгемин өөренири болгаш чаалап алыры болдунмас дээрси кижи бүрүзүнге тодаргай. Харын-даа, бирги, ийги болгаш үшкү кылымал совет әдеринчилерниң аразында ылгалдыг болуп турары тодаргай барымдаа болуп турар деңшилгениң темпизи болза, күзелдиг бодалды — өртемчейниң делгеминче кижиниң ужударын чоокку үеде боттандырар талазы-биле бүзүрелди быжыктырып турар. Шынап-ла, үшкү совет әдеринчи кижи чоруп болур корабль болу берип болур турган ийик. Бодунуң хемчээлиниң талазы-биле ол әдеринчи атмосфера ындының кижи чоруп болур станциязынга чоокшулажып турар. Ам болза, әдеринчиниң Черже әәп келириниң айтырын чүгле шиитпирлээри артқан.

Бир әвес әртем талазы-биле бүгүле әргежок чугула аппаратура-биле хандырттынган болгаш секундада үш чартык километр дүргени-биле ужудуп шыдаар чаңгыс чадалыг аңаа ракета-биле әдеринчини солуптар болза, ол әдеринчи Айже, Марс азы Венера сылдыстарже ужудуушкунну кылып болур ийик дээрзин саналгалар көргүзүп турар.

Үшкү кылымал совет әдеринчиге холбаштыр болган парлалга конференциязы

Черниң кылымал үшкү совет әдеринчизин салып үндүргенинге холбаштырган совет болгаш даштыкы журналистерге парлалга конференциязы даштыкы чуттар-биле культура харылзааларының талазы-биле Күрүне комитединге майның 16-да болган. Ол парлалга конференциязынга киришкеннер болза: делегейниң геофизиктиг чылын чорудар талазы-биле Совет комитеттиң даргазы академик И. П. Бардин, ол комитеттиң кежигүнү, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Е. К. Федоров болгаш ионосфераны шинчилээр талазы-биле түүкай эртемниг, эртемнин кандидады В. М. Вахнин.

Үшкү совет әдеринчиниң дугайында, ону чепсеглээн эртем-шинчилел талазы-биле херексалдың болгаш аппаратураның дугайында дыңнадыгны профессор Е. К. Федоров кылган.

— Даштыкы хевириниң талазы-биле үшкү әдеринчи чиик автомобиль ышкаш сагындырар,—деп ол чугаалаан. Ол әдеринчиниң улуг деңзилии болгаш улуг хемчээлдии ону боду хөделир болгаш ужудуп чоруур обсерватория болдурар арганы берген.

Моон мурнунда ажыглап турган, энергия талазы-биле электрохимиктиг одалгалардан аңгыда үшкү әдеринчиде хүннүң чылыы-биле ажылдаар батареяны тургускан дээрзи профессор Федоров демдеглээн. Келир үеде хүннүң чылыы-биле ажылдаар батарея сылдыстар аразынга ужудуушкуннар кылырда энергияның кол үнер дөзү болу бээр деп ол чугаалаан.

Үшкү әдеринчиниң кайы хире үр ажылдаарының дугайында айтырыгга профессор Федоров болза, ол әдеринчи ийги әдеринчиден үр чурттаар деп харыылаан. Үшкү әдеринчиде аппаратура база оон үр үеде ажылдаар.

Журналистерниң салгылаан хөй-хөй айтырыглары әдеринчилерниң Черже әәп келип болурунуң дугайында айтырыгга холбаштыр болган. Ол айтырыгны ССРЭ-де болгаш даштыкы чуттарда өөренип турар деп ол тайылбырлаан. Ол сорулга принцип талазы-биле шиитпирлеттинип болур, ынчалза-даа амдызында шиитпирлеттинмээн деп профессор Федоров чугаалаан.

Школа өөредилгезин чаарттырының төлевилелин чугаалажып көргени

Школа өөредилгезин чаартырының төлевилелин РСФСР-ниң педагогика әртемнериниң Академиязы ажылдап кылган. Ук төлевилелди май 15-те чугаалажып көрген. Педагогика әртемнериниң Академиязының президиум кежигүннери, РСФСР-ниң болгаш өске-даа әвилелдешкен республикаларның чыдыышкын министерстволарының төлөөлекчилери, улус өөредилгезиниң органнарының удуртукчулары практиказы улуг башкылар аңаа киришкен.

РСФСР-ниң педагогика өртемнериниң Академиязының вице-президентизи Н. К. Гончаров илеткел кылган.

Чеди хардан өрү назылыг урлуглардың бүгү ниити болгаш албан өөренириниң школазы болза, сес чыл хуусаалыг өөредилгелиг школа болур деп төлевилелде көрдүнген. Ол школага 7-ден 15 харга чедир назылыг урлуглары өөредири көрдүнүп турар. Ол школа урлуларга. ниити политехниктиг билигни берип, күш-культура болгаш күш-ажылга ынак, чаагай сеткилдиг кылдыр кижизидер. Урлуларның ол школага шингээдип алган билиглери оларның күш-ажыл кылырынга болгаш ортумак ниити өөредилге черлеринге өөредилгезин улам-чылаарынга азы тускай школаларга өөренирингe четчир.

Амгы турып турар чеди чыл школазынга дөмейлээрге кол школага өөредилгени бир чыл хөй хуусаалыг кылганы болза, хөй-ниитиниң бүдүрүкчүлүг күш-ажылынга бичии урлуларны киириштирери, оларның угаан болгаш күш талазы-биле бедик сайзырангай база политехниктиг болгаш күш-ажылга белеткелдиг болурун негеп турары-биле тайылбырлаттынар.

Ниити ортумак өөредилгениң системазы ажыл-агыйның болгаш культураның боттуг негелделерин болгаш урлуларның сонуургалын база мергежилин өөренип көөр ужурлуг. Кол школаны доосхан урлуар ортумак ниити өөредилге школаларынга өөредилгезин улам-чылап болурлар.

Улус өөредилгезиниң чаа хевириниче шилчиири болза, аныяктарның билииниң болгаш коммунистикижизидилгезиниң деңнелин улам бедидер, оларның мергежилдерин болгаш сонуургалдарын долузу-биле сайзырадыр, урлуларның чогаадыкчы күжүн болгаш мергежилин сайзырадыр, күш болгаш угаан ажылының аразында ылгалды чок болдурар сорулгалыг.

Школа өөредилгезин чаарттырының төлевилелиниң дугайында илеткелге хамаарыштыр УССР-ниң чыдыышкын министри И. К. Белодед, профессор Д. Д. Благой болгаш өскелер-даа санал берген. Санал бергеннериң хөй нуруузу төлевилелди деткээн.

(СЭТА).

СЭКП ТК-ның май Пленумунуң материалдарын ном кылдыр үндүрген

СЭКП ТК-ның май (1958 чылда) Пленумунуң материалдарын күрүнеиң политиктиг номнар үндүрер чери ном кылдыр парлап үндүрген. Ында Совет Эвилелиниң Коммунистиң партиязының Төп Комитединиң Пленумунуң дугайында информастыг дыңнадыгны, «Химия үлетпүрүн хөгжүдерин болгаш ылаңгыя синтетиктиг материалдарны болгаш олардан чоннуң хереглелдерин болгаш улус ажыл-агыйының негелделерин хандырарынга кылыглар бүдүрерин дүргедедир дугайында» Пленумнуң доктаалын болгаш сл талазы-биле эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин парлаан.

Механизаторлар! Ээлчег нормаларын ажыр күүседиңер, хову бүрүзүнге мурнакчы агротехниканы ажыглаңар!

★

Кызыл-тас тарылгазын дооскан

АРЫСКАН. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» көдөө ажыл-агый артелиниң ниити тарылгазының планы 1500 гектар. Шагаан-Арыг МТС әрткен чылын чер аңдарылгазының талазы-биле керээзин боттандырбаны-биле колхоз 600 гектар черни удур аңдарып, тарылганы чорудуп турар. Черниң белен эвезинден артель ямы-бүрү культураларының тарылгазын харугда чорудуп турар.

Колхозчу тараажылар МТС-тин механизаторлары-биле хову ажылынче майның 12-де киргеш, кол культура болур кызыл-тас тарылгазын 16-да күүсеткен. Ук культураны 790 гектарга чашкан. Ол үениң дургузунда 12 гектар картофель, 9 гектар арбус болгаш 60 гектар суланы тарып олурткан.

Трактористер Сюрюн, Кызыл-оол олар әәлчегде 6 гектар черни ажылдап кылыр тургаш, 9—12 гектарны аңдарып, механизаторларның социалистиг чарыжының мурнакчылары болуп турарлар.

Артельдиң тарылгазында Шагаан-Арыг МТС-тин 7 тракторлуг, Мандал-оол улурткан трактор бригадазы ажылдап турар. Тракторлар кывар, чаар материалдар-биле, сугбиле үзүктелиишкин чок хандырттынган. Баштайгы хүннерде тракторлар үрелиишкинге таваржып турган. 2 трактор ийи хүн ажылдавайн, септелгеге турган.

Колхоз баштаар чери, колхозта партия организациязы тарылгада ажылдап турар колхозчуларны болгаш механизаторларны культурамассалыг ажыл-биле, аъш-чем-биле өки хандырган. Хову турлагларында беседаларны, солун номчулгазын кылып, агитхуудустарны, хана солунун үндүрүп, мурнакчыларны чырыдып, ажылда четпестерни шүгүмчүлеп турар.

★ ★ ★

Тараа культураларының тарылгазы он ажыл хүнүнде доозулган

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советниң бирги сессиязының шиитпирлеринге сорук кирген Сүт-Хөл районнуң колхозчу тараажылары, МТС-тиң механизаторлары часкы тарылганы кыска хуусаада агротехниктиг негелде ёзугаар доозар дээш социалистиг чарышка тодаргай хүлөөлгелерни тарылга әгезинде алган турганнар. Районга часкы хову ажылы әрткен чылдыындан өлөөн организастыг әгелөөн.

Колхозтарның тарылга шөлдеринге күш-ажылды организастаанының түннелинде 5124 гектар шөлдүн шыгын чогуур өйүнде базырып илиртөөн. Ынчангаш районнуң колхозтары тараа культураларының тарылгазының планын май 9-та 10 ажыл хүннеринде 104,2 хуу, оон иштинде кол культура болур кызыл-тастың планын 106 хуу күүсеткеннер. Киров аттыг, «Ишкин» колхозтарда эш Чадамба, Лопсан бригадирлээн трактор бригадаларының механизаторлары болгаш ол колхозтарның тараажылары шудургу ажылдааннар. Ылаңгыя тараа культураларының тарылга планын Киров аттыг колхоз 116,1 хуу, оон иштинде кызыл-тастың планын 118,2 хуу күүсеткен.

Бо чылын район иштинге 2200 ажыг гектар черни тарылга үезинде удур аңдарган болгаш 900 хире гектарга тарылга мурнунуң суггарылгазын чоруткан. «Ишкин» колхозтуң хову бригадаларының суггарыкчылары 411 гектар аңдарган черге, «Коммунизмниң херели» колхозтуң суггарыкчылары 400 гектар черге тарылга мурнунуң суггарылгазын чоруткан.

Тарылга үезинде социалистиг чарыштың мурнакчыларының саны өскен. «Ишкин» колхозта трактор бригадазының тракторизи О. Үвек «ДТ-54» трактор-биле әәлчегде 22,5 гектар онаалданы 30—40 гектар чедир чаштырып турган. Ында тракторист Ортун-оол «ДТ-54» трактор-биле әәлчегде 6,5 гектар чер аңдарар тургаш, хүн-бүрү 9—10 гектар чедир күүседип турган. Киров аттыг колхозта тракторист Борисов «ДТ-54» тракторга тараа чаштырар әәлчег онаалгазын хүн-бүрүде 200 хуу чедир күүседип турган. Ол ышкаш трактористер Сүүр-оол, Кудра, Сайын-Белек, Чуурташпай олар база багай эвес ажылдап турарлар.

Колхозчу тараажылардың чарыжына мурнакчылар база хөй. «Коммунизмниң херели» колхозтуң чер суггарыкчызы С. Шыырап суггарылга нормазын хүн-бүрү 150—200 хуу, «Алдан-Маадыр» колхозтуң хову бригадазының кежигүнү О. Оюроол буга казып, аштаарының, суггарарының хүнде онаалдазын 200—250 хуу чедир күүседип, суггарыкчылары М. Сыян-оол, М. Сарыг-оол, М. Базыр-оол боттарынга быжыглаан тараа культураларының участоктарының га бүрүзүнден 13 центнерден куду эвес дүжүттү алыр дээш демисежип турарлар. Олар тарылга мурнунуң суггарылгазын боттарының участоктарынга чорутканнар.

Моон-биле кады часкы хову ажылының әге үезинде районнуң чамдык колхозтарынга агротехниктиг негелдени үрээр чоруктар бар турган. Ылаңгыя «Алдан-Маадыр» колхозка үнүүчел шынары дыка куду кызыл-тас үрезинин 200 ажыг гектар шөлге чашкан чүүл бар.

Сүт-Хөл МТС-тин механизаторлары колхозчу тараажылары-биле кады кызыл-тасты, суланы пландан дашкаар тарыырын үргүлчүлеп турар. Районнуң тараажылары кукуруза, картофель, ногаалар болгаш мал чеми культураларның тарылгазынче киргеннер.

М. СЕВЕН,

«Шынның» корреспондентизи.

Тарылга шөлүнге семинар

Кызыл-Мажалык МТС-тин дирекциязы чоокта чаа Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң кукуруза тарыыр шөлүнге бир хонуктуң семинарын эрттирген. Аңаа районнуң партия, совет активи, колхозтарның каттышкан хову-трактор бригадаларының бригадирлери, агрономнар, кукуруза тарып ажылдаар трактористер болгаш колхозтар даргалары киришкен.

Кукурузаны агротехниктиг чурум ёзугаар тарыырының, ону чажарының нормаларының, мал ажылының продукциязы, ылаңгыя сүттү көвүдедириңге кукурузаның ужур-дузазының, ажаалдазының дугайында МТС директору эш Гудков болгаш кол агроном эш Боблов олар лекциялар номчааннар.

Лекция болган соонда семинарның киржикчилери колхозтуң кукуруза тарыыры-биле белеткээн 20 ажыг гектар шөлүнге келген. Ол шөлдү кукурузаны шуут тарыыр кылдыр илиртеп, белеткеп каан болган. Семинарның киржикчилери баштай 3 гектар черни тускайлап хемчээп алган.— Ам чүден өгелөөр бис деп айтырыг туруп келген. Кукурузаны дөрбелчин-уяланчак аргабиле тарыырынга таарыштыр кылган «СК-6» деп сеялка машинаны «ДТ-24» деп тракторга кожуп алыр бис. Үрезинни довураккa хөмдүрериниң кылыны азы чугазы хөрзүннүң шынарындан хамаржыр. Бистиң бо довураавыска 7—9 см кылдыр хөмдүрери чугула. Дөрбелчин-уяларны дески кылыр, чүге дээрге чайын бок үнүштерин аптаар ийикпе, азы довураан хоюдуп ажылдаарда эптиг болур.

Оон ыңай семинарның киржикчилери кукурузаның чайгы ажаалдазының дугайында чугула билиглерни алган.

Д. КҮНЗҮН.

★

ТАРААЖЫЛАРНЫҢ ЧЕДИИШКИНИ

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» көдөө ажыл-агый артели часкы хову ажылдарынче өгелеп киргениниң баштайгы хүннеринде часкы тарылганы организастаар талазыбиле чамдык четпестерге таваржып, хову ажылын оожум темпилиг чорудуп турганын өй-шаанда өткеш, хову ажылдарының темпизин дүргедеткен.

Организастыг хемчеглер алдынганының түннелинде артель 1340 гектар кызыл-тас тарыыр планныг тургаш, 1390 гектарны тарып, оон планын 100,6 хуу күүсеткен. Пландан ажыр кызыл-тас тарылгазын үргүлчүлеп турар.

—☆—

ЧАЖЫЛДАНЫ ДООЗУП ТУРАР

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозу часкы хову ажылын организастыг чорудуп турар. Ховунуң бирги бригадазы 104 гектарда кызыл-тасты, 164 гектарда арбайны тараан. Ийги бригада оон-даа бедик көргүзүглерлиг, ниитизи-биле 402 гектарны чашкан.

Колхозтуң тарылга шөлдеринде 150 хире кижи ажылдап турар. Ажыл аъттары, автомашиналар бригадаларда быжыглаттынган. Колхозчу тараажыларның механизаторлар-биле демниг күш-ажылының түннелинде 815 гектар кыска үеде тарыттынган.

—☆—

НОГАА БРИГАДАЗЫНДА

Каа-Хем районда «Бурунгаар» колхозтуң тарылгазының шөлү ниитизи-биле 2875 гектар чедир өскен. Бо чылын ногаа болгаш картофельди 84 гектарда олурткан турар.

Эш Никитинге удуртурган ногаа бригадазында 60 ажыг колхозчулар ажылдап турар. Бригадада 1 автомашинаны база «Беларусь» дээр 1 тракторну быжыглап берген.

Олуртулгага белеткелди баш бурунгаар организастыг чоруткан. Үрезиннер культуралар азыы-биле четчир, удобрение база белеткеттинген, рассадаларны өстүрүп турар.

Областың ХҮНДҮЛЕЛ САМБЫРАЗЫНДА

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дээрге, кедизинде баргаш, чаа ниитилел тургузуунуң тиилээринге эң-не чугула, эң-не кол чүүл болур.

В. И. ЛЕНИН.

Областың Хүндүлел самбыразында үлетпүрнүң, автотранспорттуң, көдээ ажыл-агыйнын, улус өөредилгезинин, кадык камгалалдың, культураның, садыгның болгаш харылзааның шугумунда мурнакчыларның ады кирген. Социалистиг чарышка оларның чедип алган көргүзүглерин бөгүнгү солунда районнар аайы-биле парладывыс.

Делегейде эң-не кайгамчык күшке—ажылчыннарның болгаш тараачыннарның күжүнге даянып турарывысты бистиң чедип алган бүгү чүүлдеривис көргүзүл турар.

В. И. ЛЕНИН.

Каа-Хем район

К. И. Литовченко «Октябрь 14 чылы» колхозтуң быжаа ажаакчызы. Бодунда быжыглаан 75 быжааларын бүрүн доруктурган болгаш хонукта быжаа бүрүзүнүң немелде деңзизи ортумаа-биле 850 грамм болуп турган.

Н. И. Луткин Сарыг-Сеп МТС-тиң чолаачызы. Бо чылдың бирги кварталында 200 кг кывар чүүлү камнавышаан, сөөрттүлге планын 188 хуу күүсеткен.

Т. Я. Борисов Сарыг-Сеп МТС-тиң токары. Ажыл нормазын ай санында 160—180 хуу күүседип турар.

Е. И. Старикова Ленин аттыг колхозтуң хаван ажаакчызы. Төрүүр 12 хаваннарның бирээзинде-не 26 хаван ооларын ап, оларны бүрүн доруктурган.

С. Ю. Килин Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинадының чазаныкчызы. Ажылдың планын ай санында 140—150 хуу күүседип турар.

О. Х. Чимбиян Ленин аттыг колхозтуң саанчызы. Бодунга быжыглаан инектериниң бирээзинден-не баштайгы кварталда 411 кг сүттү сагган.

П. М. Кузнецов «Тиилелге» колхозтуң кадарчызы. Эт угланышкынныг 21 инектеринге 59 быжааларны телиштирип өстүрген.

А. Н. Кирпичникова Сарыг-Септиң № 1 уруглар садының эргелекчизи. Садты көрүштүг дерээн болгаш кижизидилгени эки турган.

Г. И. Кирилов Сизимде ыяш участогунуң чолаачызы. Бирги кварталда ыяш сөөрттүрүнүң онаалдазын 178,8 хуу күүсеткен.

Барыын-Хемчик район

С. С. Караңнаар «Большевик» колхозтуң кадарчызы. Эрткен чылын 109 инектериниң быжааларын бүрүн алган. Бо чылын баштайгы төрээн 39 инектериниң быжаалары база шупту менди.

М. М. Анай-оол «Совет Тываның беш чылы» колхозтуң тудугжузу. Ажыл нормазын үргүлчү ийи дапкыр күүседип турар.

О. К. Дамдын-оол «Кызыл тараачын» колхозтуң хойжузу. Төрээн 227 хюндан 229 хураганнарны менди доруктурган.

К. Б. Сыртык «Комсомол 30 чылы» колхозтуң саанчызы. Бирги кварталда инек бүрүзүнден 336 кг сүттү сагган.

Л. И. Петухов Кызыл-Мажалык АТК-ның чолаачызы. Бирги кварталда сөөрттүлге планын тонна талазы-биле 131 хуу, а тонна-километр талазы-биле 137 хуу күүсеткен.

Х. Д. Каң-оол «Барлык» совхозтуң тракторизи. Эрткен чылын «ДТ-54» трактор-биле 1319 гектарны андарган, а бо чылын ажылдың хүн нормазын 150 хуу күүседип турар.

С. В. Малышев Кызыл-Мажалык МТС-тиң токары. Ажылдың нормазын үргүлчү 180 хуу күүседип турар.

К. К. Очур-оол Дөң-Терезин магазининиң эргелекчизи. Бирги кварталда бараан саарылгазының планын 118 хуу күүсеткен.

О. Б. Кызыл-оол «Ленин оруу» колхозтуң тудуг бригадазының звено удуртукчузу. Ажылдың нормазын ай санында 168 хуу чедир күүседип турар.

И. Н. Гончаренко психологиянның кол эмчизи. Нерви аарыгларының талазы-биле консультантында эки ажылдан турар.

С. К. Маншосов Кызыл-Мажалыктың коммунал ажыл-агый конторазының чолаачызы. Бирги кварталдың планын 125 хуу күүсеткен.

З. В. Соболева Кызыл-Мажалык эмнелгезинин медицина сестразы. Бодунуң албан-хүлээлгезинге болгаш күш-ажылга ак-сеткилдиин илереткен.

Тес-Хем район

С. К. Кукуу Тес-Хем МТС-тиң тракторизи. Мал одарының харын далбыйлап турган үеде хүн нормазын үргүлчү 200 хуу чедир күүседип турган.

К. Д. Биче-оол Ленин аттыг колхозтуң хойжузу. Төрээн 447 хоюнуң 451 хураганнарын бүрүн доруктуруп өстүрген.

О. С. Кара-оол Чыргаланды магазининиң эргелекчизи. Садын алыкчыларны культурлуг, өөлдек хандырбышаан, бирги кварталда бараан саарылгазының планын 105,2 хуу күүсеткен.

К. П. Уланова Самагалдайның тыва ортумак школазының ийиги клазында орус дыл башкызы. Сөөлгү 2 чылларда ооң клазында орус дыл талазы-биле багай демдектиг өөреникчи чок болган.

В. С. Самдан «Чодураа» колхозтуң кадарчызы. Бо чылын 114 инектерин менди болгаш шупту ортумактан өрү күштүг чыл ажырган.

Таңды район

В. В. Чащина «Элегес» совхозтуң саанчызы. Апрель 1-ге чедир саар инек бүрүзүнден 600 кг сүттү сагган.

Ф. И. Варламов «Межегей» совхозтуң тракторизи. Одар хары далбыйлап турганының үезинде хүн онаалдазын үргүлчү ийи дапкыр күүседип турган.

В. Т. Зайченко «Тывакобальт» комбинадының үттекчи ажылчыны. Ажыл нормазын үргүлчү 155 хуу күүседип турар.

В. А. Еремин «Тывакобальт» комбинадының быжаңчызы. Бердинген ажыл планын 256 хуу күүседип турар.

В. И. Каракай Балгазында туб-санаторийниң кол эмчизи. Бодунуң ажыл-хүлээлгезинге ак-сеткилдиг, политиктиг билиин, мергежилин бедиринге чүткүлдүг.

Чурукта: Областың Хүндүлел самбыразы.

Кызыл хоорай

П. Я. Чернышев төп автосептелге мастерскаязының слесары. Бүдүрүлге планын үргүлчү 190 хуу чедир күүседип турар.

В. П. Верешагин септелге заводунуң моторизи. Бирги кварталда ажыл онаалдазын 186 хуу күүсеткен.

П. Д. Мышанский Кызыл АТК-зының чолаачызы. Бирги кварталдың планын 136 хуу күүсеткен, хөй-ниитичи.

Т. С. Баир областың септелгетудуг конторазының печнигинде 1952 чылдан бээр ажылдап келген. Бүдүрүлге планын ай санында ажыр күүседип турар.

В. Н. Ермаков модо ательезинин мастери. Кылып үндүрүп турары продукцияның шынары бедик. Бирги кварталдың бүдүрүлге планын 139 хуу күүсеткен.

В. К. Кравцов авиапорттуң моторизинде 1947 чылдан бээр ажылдап келген. Бирги кварталда социалистиг чарышка коллективте мурнакчы болган.

В. Г. Москвин харылзаа конторазының телеграф механигинде тос чыл болган. Күш-ажылга ак-сеткилдиг болгаш хөй-ниитичи.

Т. Е. Башкирцов мебельная фабриканың чазаныкчызы. Бирги кварталдың бүдүрүлге планын 190 хуу күүсеткен.

И. Г. Рязанов машина-орук станциязының мастери. Бирги кварталдың планын 210 хуу күүсеткен.

В. И. Качалова аъш-чем комбинадының кондитер цехинин мастерининде 1951 чылдан бээр ажылдап келген. Бирги кварталдың бүдүрүлге планын 147 хуу күүсеткен.

Д. Ф. Тонких облпотребсоюзтуң тудуг конторазының бызаңчызы. Бирги кварталдың планын 170 хуу күүсеткен.

И. Н. Наумышкин типографиянның дептерлекчизинге 12 чыл болган. Бирги кварталдың бүдүрүлге планын 110 хуу күүсеткен.

А. Г. Лунгова үлетпүр бараанар садар № 1 магазининиң галантерея салбырының эргелекчизи. Горпо системинде 1946 чылдан бээр ажылдаан. Бирги кварталда бараан саарылгазының планын 103 хуу күүсеткен.

К. В. Лаа-Хуурак алгы заводунда он чыл ажылдап, турар, алгы кылырынга мастер. Ажыл нормазын ай санында ажыр күүседип турар.

О. О. Кара-Ашак бирги чүүк АТК-зының мергежилдиг чолаачызы, 1942 чылдан бээр ажылдап келген. Бирги кварталдың сөөрттүлге планын 146 хуу күүсеткен. Эки ажылы дээш «Күш-ажылдың Кызыл тук» орден база «Автотранспорттуң шылгаракчызы» деп демдек-биле шаңнаттырган.

Н. Ф. Кандауров ыяш заводунуң рама кылыкчызы. Бирги кварталда бүдүрүлге планын 165 хуу күүсеткен.

Айжин Чытаар-оол «Тыва тудуг» трезининиң дашчы-печниги. Бүдүрүлге онаалдазын үргүлчү 150 хуу күүседип турар. Күш-ажылга ак-сеткилдиг, хөй-ниитичи.

И. П. Рышкевич «Тыва тудуг» трезининиң ийиги монтаж бригадазының бригадири. Ооң бригадазы бүдүрүлге планын ай санында 180 хуу чедир күүседип турар.

Ф. К. Рязанов мергежилдиг шахтер, 1955 чылдан бээр ажылдап келген. Бирги кварталдың бүдүрүлге планын 170 хуу күүсеткен. Хөй-ниитичи.

М. И. Кабешева уруглар эмнелгезинин педиатор-эмчизинде 1955 чылдан бээр эки ажылдап келген. Бодунда быжыглаттынган участогунда болгаш хөй-ниитинин ажылында ак-сеткилдиг ажылдап турар.

М. А. Дубовская медицина шугумунда 1932 чылдан бээр ажылдап келген. Хөрөөженнер божудар бажында сестра, ол ажылынга мергежээн.

Д. П. Малишевич «Тыва тудуг» трезининиң монтажниги. Ажылдың хүн бүрү онаалдазын 200 хуу күүседип турар.

В. П. Мосягин Кызылдың паротурбиналыг электри станциязының тудуунда слесарь. Ажылдың хүн нормазын 150 хуу күүседип турар.

А. М. Санников Кызылдың паротурбиналыг электри станциязының тудуунда монтажник. Монтаж ажылынга 9 чыл болган. Бердинген ажыл онаалдазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Бии-Хем район

К. М. Менги Ленин аттыг колхозтуң кадарчызында алды чыл ажылдап турар. Бодунда быжыглаан 75 молдургаларын менди кыштаглаткан. Ажаалданы эки тургусканындан молдургаларның күжү шупту ортумактан өрү.

Г. Я. Сандан МТС-тиң участок механиги. Бодунда быжыглаан үш бригадаларда тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин хуусаа бетинде, февраль 23-те дооскан.

А. Т. Кал-оол «Өөк» совхозтуң чолаачызы. Бирги кварталда сөөрттүлге планын 128 хуу күүсеткен. Ооң машиназы кажан-даа белен болур.

А. П. Петрова район библиотеказының эргелекчизи. Областың культура албан чергелериниң көрүүдезинге ол библиотека бирги черни ээлээн. Номчукчулар ортузунга улуг ажылды чорудуп турар.

А. Н. Шойлаа «Кызыл сылдыс» колхозтуң бызаңчызы. Ажыл нормазын үргүлчү ийи дапкыр күүседип турар.

П. Е. Фунтикова «Кызыл тараачын» колхозтуң быжаа ажаакчызы Бодунда быжыглаан 82 быжааларының хонукта немелде деңзизи бирээзинин-не 730 грамм болуп турар.

М. К. Бичии-уруг «Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы. Бирги кварталда инек бүрүзүнден 698 кг сүт сагган.

Т. Д. Копошко «Өөк» совхозтуң малчыны. Кыштагладыышкынны эки организастаан. 327 молдургаларны менди болгаш хүр чыл ажырган.

А. И. Ануфреев райпонуң чолаачызы. Күш-ажылга ак-сеткилдиг. Ооң машиназын ажылга хереглээнде кажан-даа белен болур.

И. Г. Егоров Туранның райүлетпүр комбинадының тракторизи. Бирги кварталда ыяш материал сөөрттүрүнүң планын 230 хуу күүсеткен.

М. В. Селина Туранның № 1 ортумак школазының башкызы. Ооң башкылап турары эртемнер талазы-биле 9—10 класстарның өөредилге шынары эки.

А. Ф. Дряклова «Хадың» колхозтуң быжаа ажаакчызы. Бодунда 25 быжааларның бирээзинин-не хонукта 900 грамм немелде деңзилиг болурун чедип ап турар.

В. Н. Ябуров Туранның коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазының пилорамщиги. Бүдүрүлге планын 230 хуу күүседип турар.

О. Д. Даржаа «Тиилелге» колхозтуң хойжузу. Төрээн 213 хоюндан 274 хураганнарны менди доруктурган.

Т. С. Салчак Даг экспедициязының үттекчи мастери. Бирги кварталдың планын 170 хуу күүсеткен.

Чөөн-Хемчик район

К. К. Сержикей «Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу. Төрээн 261 хоюнуң 268 хураганнарын менди өстүрген.

Х. Ч. Чаш «Искра» колхозтуң саанчызы. Бодунда быжыглаан инектериниң бирээзинден-не баштайгы кварталда 434 кг сүттү сагган.

В. М. Смыков Чадааананың райүлетпүр комбинадының пилорамщиги. Бирги кварталда бүдүрүлге планын 130 хуу күүсеткен.

Донгак Чиитол Чадаана көдээ Советинде магазин эргелекчизи. Бирги кварталда бараан саарылгазының планын 108 хуу күүсеткен.

К. Т. Кызыл-уруг Чадааананың № 1 ортумак школазының башкызы. Эге класстарга үлдүң бүрүзүнүң өөредилге шынарын бедик көргүзүглерлиг болурун чедип алган.

С. Ч. Сандан «Кызыл тараачын» колхозтуң бызаңчызы. Ажыл онаалдазын хүн бүрү 170—200 хуу күүседип турар.

М. Ш. Сарыг-оол «Хорум-Даг» колхозтуң хову бригадазының кежигүнү. Бердинген ажыл нормазын үргүлчү 180 хуу күүседип турар.

Нина Виноградова Хорум-Даг көдээ Советте медпункт эргелекчизи. Күш-ажылга ак-сеткилдиг, чоннуң кадыкшылы дээш демиселчи.

А. И. Цибульский Чадаана МТС-тиң комбайнери. Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналары септээриниң ажыл нормазын 170 хуу күүседип турар.

К. А. Товариштай Чадаана МТС-тиң комбайнери. Септелге планын үргүлчү 150 хуу күүседип келген.

М. Б. Опай-оол «Октябрь 30 чылы» колхозта тракторист. Тараа чаштырарының хүн нормазын 205 хуу күүседип турар.

Н. Т. Монгуш «Коммунизмче орук» колхозта тракторист. Хүнде 35 гектарның орнунга 75 гектарны чаштырып турар.

Тожу район

Р. Ф. Нагибин Сыстыг-Хемнин ыяш ажыл-агый черинин ажылчыны. Аът-биле ыяш сөөрттүрүнүң хүн нормазын 156 хуу күүседип турар. Чурумга болгаш ажыл-ишке үлегерлиг.

А. Д. Аскылай «Май бири» колхозтуң мергежилдиг анчызы. Аңныыр планын чыл санында ажыр күүседип келген. Күскү, кышкы аңныыр сезонунуң тывыш онаалдазын 150 хуу күүсеткен.

Өвүр район

Д. К. Чимит районнуң Культура бажыңының кино механиги. Бирги кварталда бүдүрүлге планын 153 хуу күүсеткен.

Монгуш Самбага «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу. Төрээн 270 хоюнуң 277 хураганнарын бүрүн доруктурган.

С. Ш. Данзы-Белек «Кызыл тук» колхозтуң бызаңчызы. Ажыл нормазын үргүлчү 150 хуу күүседип турар.

Т. И. Бичеолова аъш-чем магазининиң садыгжызы. Бирги кварталда бараан саарылгазының планын 117 хуу күүсеткен.

Бай-Тайга район

Кара-Сал Дак «Мурнакчы» колхозтуң саанчызы. Бодунда быжыглаан инек бүрүзүнден апрель 1-ге чедир 252 кг сүттү сагган.

Л. А. Кузнецова Бай-Талдың ортумак школазының 8—10 класстарының башкызы. Ол класстарының өөредилге шынары үш үлдүннарда бедик болган.

Х. О. Кандар «Малчын» колхозтуң бызаңчызы. Ажылдың хүн нормазын үргүлчү 130 хуудан ажыр күүседип турар.

М. И. Букатов Бай-Тайга МТС-тиң тракторизи. Септелге нормазын 150 хуу күүседип турар.

И. А. Доржу «Найырал» колхозтуң хойжузу. Төрээн 280 хоюндан 297 хураганнарны өстүрген.

Улуг-Хем район

В. П. Павлов Шагаан-Арыг МТС-тиң слесары болгаш моторизи. Март айның бүдүрүлге планын 180 хуу күүсеткен.

К. С. Кунгаа «Эйлиг-Хем» колхозтуң бызаңчызында 1948 чылдан бээр ажылдап келген. Бердинген норманы хүн санында 200 хуу чедир күүседип турар.

Д. С. Менге Жданов аттыг колхозтуң хойжузунда сес чыл болган. Ооң коданында 460 хой менди чыл ашкан. Баштайгы төрээн 245 хоюнуң хураганнарын ол бүрүн доруктурган.

Т. Д. Токара «Партияның XX съездизи» колхозтуң бызаңчызында 1948 чылдан бээр үлегерлиг ажылдап келген. Ажыл онаалдазын 160—200 хуу күүседип турар.

Т. Н. Седип «Партияның XIX съездизи» колхозтуң хойжузунда тос чыл болган. Эрткен чылын чаш хураганнарын бүрүн өстүрген, хойдан-на 2,3 кг дүктү кыргып алган. Бо чылын кыштагладыышкынны чедиишкиниг чоруткан. Төрээн 314 хоюнуң хураганнарын менди доруктурган.

Иван Шойбун Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының дилер материал белеткелчизи. Бирги кварталдың бүдүрүлге планын 130 хуу күүсеткен. Хөй-ниитичи.

Т. Д. Балажык «ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң хойжузу, 1948 чылдан бээр үлегерлиг ажылдап келген. Бо чылын төрээн 784 хоюндан 807 хураганнарны доруктуруп өстүрген.

Е. С. Лопкова Шагаан-Арыгның № 1 ортумак школазының 3 «а» клазының башкызы. Өөредилгези чыл бүрү эки көргүзүглерлиг. Хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг.

Е. К. Дудина «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң саанчызы. Бодунда быжыглаан 15 инектериниң бирээзинден-не апрель 1-ге чедир 520 кг сүттү сагган.

Чаа-Хөл район

М. Ф. Савченко Чаа-Хөл МТС-тиң № 4 трактор бригадазының бригадириндe үш чыл ажылдап турар. Тракторлар септээриниң хүн нормазын 200 хуу күүседип турган.

А. К. Шактар Чаа-Хөл МТС-тиң комбайнеринде 1950 чылдан бээр ажылдап келген. Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналары септээриниң хүн онаалдазын 175 хуу күүседип турар.

К. М. Чигжит Чаа-Хөл МТС-тиң ажылчыны. Септелге нормазын ийи дапкыр күүседип турар.

Т. К. Араштай «Бурунгаар» колхозтуң бызаңчызында он чыл болган. Тулугга ыяш белеткээриниң хүн онаалдазын 200 хуу чедир күүседип турар.

В. П. Орешникова районнуң харылзаа конторазының почтальонунда 1955 чылдан бээр эки ажылдап келген. Бирги кварталда бүдүрүлге планын 150 хуу күүсеткен.

А. И. Городсков Чаа-Хөл районнуң санитарка фельдшери. Күш ажылга кызымак, албан-хүлээлгезинге ак-сеткилдиг, хөй-ниитичи.

В. Н. Шалгынов райпонуң белеткелдер конторазының белеткелчизи. Бирги кварталда планын 175 хуу күүсеткен.

Эрзин район

С. Ч. Дөрбет «Мөрен» колхозтуң хойжузу. Бодунуң коданында 415 хоюн менди чыл ажырган, төрээн 68 хоюндан 73 хураганнарны бүрүн өстүрген.

Ш. С. Доптан «Коммунизмче орук» колхозтуң тудугжузу. Тудуг материалы белеткээриниң хүннеринде ажыл онаалдазын үргүлчү ийи дапкыр күүседип турган.

Ч. С. Чавынчак «Кызыл сылдыс» колхозтуң өшкүзүн 1942 чылдан бээр кадарын келген. Ам ооң коданында 374 өшкү бар, бо чылын төрээн 221 өшкүлериниң 232 анайларын менди өстүрген.

Н. С. Клыпуто Эрзиниң ортумак школазының математика башкызында 5 чыл болган. Ооң ажылдап турары 1, 2, 3 класстарның өөредилге шынары бедик. Хөй-ниитичи.

А. К. Ткаченко «Чаа орук» колхозтуң хойжузу. Ооң коданында 360 хой хүр чыл ашкан. 1957 чылда 330 хойдан 350 хураганнарны доруктурган, а бо чылын баштайгы төрээн 203 хойдан 207 хураганнарны алган. Эрткен чылын хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргып алган.

Сүт-Хөл район

О. И. Өлчеймаа «Ишкин» колхозтуң саанчызы. Бо чылдың баштайгы үш айларында инектериниң бирээзинден-не 285 кг сүт сагган.

Д. Ш. Мартан-оол Киров аттыг колхозтуң хойжузу. Эрткен чылын төрээн 185 хойларының хураганнарын бүрүн өстүрген. Бо чылдың апрель 1-ге чедир төрээн 115 хойларының чаш төлү база менди.

О. Б. Ортун-оол Сүт-Хөл МТС-тиң тракторизи. Эрткен чылын трактор ажылының планын 188 хуу күүсеткен, 416 кг кывар чүүлү камнап алган. Бо чылын трактор септелгезинин хүн нормазын 150 хуу күүседип турган.

О. А. Хирлиг-оол «Коммунизмниң херели» колхозта медпункт эргелекчизинде 1952 чылдан бээр эки ажылдап келген. Бодунуң өөлдек, ак-сеткилдиг күш-ажылы-биле чоннуң хүндүлелин алган.

Е. М. Командрина «Алдан-Маадыр» колхозта чеди чыл школазының директору. 1954 чылдан бээр ажылдап келген, хөй-ниитичи.

М. А. Дамба Киров аттыг колхозта медпунктуңуң санитарказы. 1938 чылдан бээр эки ажылдап келген.

Чурукта: Областың Хүндүлел самбыразы.

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ЧААГАЙЖЫДЫЛГАЗЫНДА

Үлегерлиг коллектив

Областың совет-партия школазының дыңнакчылары болгаш башкылар, ажылдакчылар коллективи школаның девискээрин сөөлгү чылдар дургузунда үлегерлиг чаагайжыдып келген.

Ында яблоко, ранетка, инек-карек, кызыл-кат, чодураа, чыжыргана дээш өске-даа чимистер, каттар чыл бүрүде өзүп үнүлеп турар. 10 ажыг дөс чокпак ногаан шивилерни олурткулаандан бөөр ам тос чыл ашкан.

Коллектив бодунуң девискээринде 300 ажыг дөс чадаң үнүштерни, 60 ажыг кезек чодураа сыптарын болгаш дыка хөй санныг терек, хадын, дыт ыыштарны ам немей олурткулаан.

Бодунуң шефке алганы ақы-дүңма хөөрүнүң тураскаал шөлүнде 110 дөс теректерни, элээн хөй хадын, шиви ыыштарны, 20 дөс чодураа сыптарын, 200 ажыг кезек хараганнарны, 45 дөс ак хаактарны, 115 кезек чадаң үнүштерни болгаш өске-даа янзы-бүрү ыыштарны неме олурттурун коллектив чедишкиннинг дооскан.

— 250 ыыштар, 530 ажыг чадаң үнүштер олурттур планывыс ниитизи-биле ажыр күүсеттинген. Пландан ажыр ам-даа 150 дөс ыыштарны тарып олурттур ажылды үргүлчүлеп турар бис—деп, школаның директорунуң ажыл-агый талазы-биле дузалакчызы эш Д. Сунцов чугаалаан.

Хөй янзы ыыштарны, үнүштерни тарып олурттуру-биле чергелештир найыралдыг коллектив ақы-дүңма хөөрүнүң девискээрин аштаан, оон даш херимни чугайлаан, ында бүгү үнүштернің суггарылгазын эки чорудуп турар.

5000 кезек янзы-бүрү чечектер школаның чылыткылыг черинде өзүп үнген. Амгы үеде башкылар, ажылдакчылар болгаш дыңнакчылар чечектер олурттур клумбаларны масселыг белеткеп турарлар.

Совет-партия школазының коллективи эрткен чылын школаның девискээринге хөй чылларда үнер сигеннерни тараан, хоорай чаагайжыдылгазының ажылдакчыларынга эки үлегер-чижекти көргүскен.

Сула үрезини тарып өстүргүлээн хоорайның сад-сесерликтеринде, кудумчу хажыларында ам чүү-даа үнмейн турда, совпартшколаның баары-биле эрткен-не кижи бүрүзү ында тарымал ыыштар аразында хевис дег, бир дески үнүп чыдар чаш меделерни, чымчак сигеннерни магадан чоруурлар. Ол дээрге, хөй чылларда үнер оттарның ийи-ле хевирлери-дир. Школаның тарылга шөлдериндеи солун болгаш чер хөрзүнүү каастап, быжыглаар оон-даа өске хевирниң от-сигеннерин көрүп болур.—Черниң хөрөүнүн шыкталдырар болганда ындыг сигеннер ыыштарның өзеринге дузалыг, черниң довурак-доозунун олар база базырып турарлар—деп, школаның башкылары чугаалап турарлар.

С. ЛОПСАҢ.

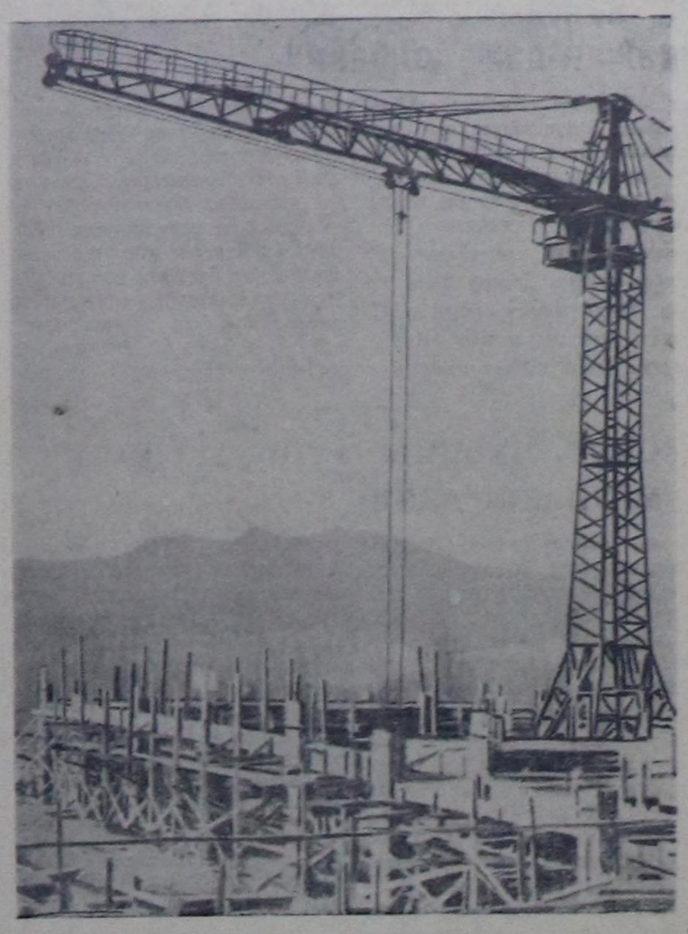

Тываның аар үлетпүрүнүң эгези болур Хөву-Аскы комбинаттың тулугжулары амгы үениң сайыраңгай техниказын ажыглавышаан, күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиннерни чедип ап турарлар.

Чурукта: көдүрттүр күчүлүг кран тудуг шөлүнде.

Фото С. Феоктистовтуу.

Кудумчунуң алдары дээш

Кызылдың № 2,7 ортумак школалары чыл бүрүде төрөөн хоорайының ногаанчыдылгазынга багай эвес киржиш келгеннер. Бо чазын № 2 школа хериминиң иштинде, өөредилге дуржулга участогунда база школаның кудумчуже талазында 150 дөс янзы-бүрү: тал, чодураа, терек, долаана болгаш өске-даа үнүштерни немей олурткан.

Интернатта чурттап турар өөреникчилер георгинь, астра, львиный зев болгаш өске-даа чечектерниң рассадаларын өстүргеннер. Оон-биле чергелештир өөредилге дуржулга участогунга олурттур помидор, капустаның рассадалары база белеп.

Өөреникчилер ногаа болгаш чечектер тарыыр черлерин шагда-ла белеткеп алган, суггарын турарлар. Олурткан үнүштерни ажаап, суггарары-биле класстарны үлегилел кланындан үнүштерниң ажаалгазы амдыгаштан эки болуп турар.

№ 7 школа бо чазын 60 ажыг-янзы-бүрү ыыштарны болгаш 100 дөс ыт-кадын, хараганны немей олурткулаан. Школаның кудумчуже талазында люцерна тараннар.

Школаларның кайызы-даа хоорайның төп Ленин кудумчузунда болгаш кудумчунуң алдары, төрөөн хоорайының ногаанчыдылгазы дээш күженишкиннинг ажылдап турарлар.

С. МОНГУШ.

Эки киржип турар

Күрүненің айыл чок чоруунуң Комитединиң эргелелиниң коллективи Кызыл хоорайның чаагайжыдылгазынга эки киржип турар.

Албан черинің болгаш чурталга бажыңнарының база Чулдум кудумчузунуң ужунда Сессерлигде дыка хөй ыыштарны тарып олурткан. Ам чечектер тарылгазының белеткелин кылып турар болгаш хөй чылда үнер сигеннерни тараан. Тараан үнүштерниң суггарылгазын бүрүн механизастаан.

Коллектив уруглар эмнелгезин шефке алган, ында ногаанчыдылганы база кылып турар. Оларның суггарылгазын шоргалар дамчыштыр чорудар кылдыр кылган, эмнелгениң ажылдакчылары улуг күш үндүрбейн турарлар.

А. АЛЕКСЕЕВ.

Биске бижип турары

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозтуң төвүнде клубту тудуп эгелээн. Ында колхозтуң 24 тулугжулары ажылдап турарлар. Олардан эштер Мөңге-Байыр, Сендажы, Ымыйлан, Данил, Конгар-оол болгаш оон-даа өскелер ажылдаар нормазын 150-ден 200 хуу чедир күүседип турарлар.

С. ДАДАР-ООЛ.

* * *

Чоокта чаа Өвүр районнуң Торгалыг болгаш Чаа-Суур чеди чыл школаларының башкыларының методиктиг каттыжылгазы болган. Чаа-Суур школазының башкылары Торгалыг школазының дөртү класының төрөөн дыл башкызы Кызыл-уругнуң кичээлинге база ол школаның күш-ажыл башкызы Имажаптың кичээлдеринге олуржуп эрткеннер.

Т. ШАГДЫР-ООЛ.

* * *

Чаа-Хөл районнуң Культура бажыңының эш Чурагашевка удурткан агиткультбригадазы чоокта чаа Ленин аттыг колхозтуң төвүнге, хову турлаанга болгаш фермаларга концерттерни көргүскеннер. Колхозчулар концертти улуг сонуургалбиле көргеннер.

М. ТАНОВ.

* * *

Чоокта чаа областың культура эргелели кино механиктериниң курузун ажыткан. Ында 23 аныяк оолдар, кыстар өөренип турар. Олар курсту дооскаш тус-тус келген районнарының колхозтарынга барып ажылдаарлар.

АРАПЧОР.

* * *

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» чеди чыл школазының дуржулга участогу чыл санында өзүп, көдөө ажыл-агый культураларының дүжүлү бедип турар. Бо чылын база аңаа янзы-бүрү культураларны тарыыр. Ылаңгыя эрте өстүрер ногаа культураларын өстүрүп белеткөөн. Дуржулга участогун башкы Белякова удуртур.

М. ДАДАР-ООЛ.

* * *

Бии-Хем районнуң Кара-Хаак көдөө клубта киномеханики Виктор Васильевич ажылдап эгелээнден бөөр суурнуң чурттакчылары чаа-чаа киноларны доктаамал көрүп турар апарганнар. Ол ышкаш колхоз төвүнден ырак фермаларда малчыннарга, бригадаларда колхозчуларга киноларны ол көргүзүп турар. Клубта аппарат болгаш мотор турбузар өрөөлчигешти боду кылып алган.

М. ӨРТЭЗЛЕК.

БИСТИҢ СОВЕТ КИЖИЛЕР

Колхозчу дарган

Таңды районнуң Дзержинский аттыг колхозунуң кежигүнү Монгуш Комбаажык 1954 чылдан бөөр колхозтуң дарганында доктаамал ажылдап, эрткен үе иштинде бодунуң бүгү билиин болгаш аргаларын дарганнаар херекке берип, колхозта көдөө ажыл-агый ажылдарының янзы-бүрү сезоннарынга хереглеттинер бүгү чепсек-хереклерни септелгезин өй-шаанда чорудуп четигип турар.

Дарган Монгуш Комбаажык бо чылын 70 илиирлерни, 8 трактор прицептерин, 4 трактор андазынарын, 20 ажыг тергелерни часкы хову ажылдары эгелегиже чедир эки шынарлыг септеп дооскан. Аксеткилдиг ажыл-ишчиниң шулургу күш-ажылы часкы тарылганы чедишкиннинг чорударынга дузалап турар.

К. КАНЧЫЫР-ООЛ.

Колхозтуң аңчыларының олчазы

Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчулары Доржу, Санчыт олар майының 5-те Оруктуг-Өзенден 8 бөрзектерни өлүрген.

Малдың дайзыны бөрүнү кырары чугула. Бөрү аңнаашкынындан болунга улуг ажык-олчаны база болдурар дээрзин уттуп болбас.

О. СЕМИС-ООЛ.

* * *

Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң аңчызы Шыжаа Сувак бөрүлээринге мергежөөн. Чоокта чаа Хиндик-Шивиже аңнап чоруткаш 6 бөрзектерни өлүрген.

С. ТАРНАЧЫ.

Кежээ малчын

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» көдөө ажыл-агый артелиниң кежигүнү Т. Шожан-оол ниитиниң бир кодан хөй малын дөрт чыл дургузунда ак-сеткилдиг малдап, оон чаш төлүн чыл бүрүде хорамча чок өстүрүп доруктурун турар.

Хойжу эрткен кыжын 335 баш төрүүр хойларны хүр кыш ажырган. Бо чылын төрөөн 295 хойларның хураганнарын четче камгалап алган. Оон коданында хойларның оолдаашкыны үргүлчүлеп турар.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Колхозтуң чылгычылары

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» колхозунуң чылгычылары эштер Агый-оолдуң, Сыгдыктың ажаалгазында 74 бе бар. Оон иштинден төрөөни 25 белер, оларның кулуннары шупту менди.

Чылгычылар чылгыны кадар оттуг черлерде одарладып турар. Чылгының чалдаашкини ам дооскан.

К. ДАДАР-ООЛ.

Мурнакчы хойжулар

Хойжу Серен-Доржу — Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң мурнакчы хойжуларының бирээзи. Ол бо эрткен кыжын болунуң кадында хойларын кыштан хүр ажырар дээш моган чок ажылдаан. Кыш дургузунда үш чаа кышталарга солуй көжүп, хойларын эки одарлаткан. Шаңчыдан, Чаа-Хөлден Сарыг-Колга чедир 30 ажыг километр черге 8 тонна сигенни, 2 тонна суланы боду сөөрттүп алган. Күжү арган хойларга немелде чемни берип, ниити хойларның кажаазын чыыглап, көрженин контарып, курттаглап турган.

Кызымаккай хойжунуң ажаалдазынга турган хойлардан бо чылын хорамчага чаңгыс-даа баш таварышпаан. 180 төрүүр хойлардан 185 хураганнарны менди камгалап алган.

Бо чылын бир хойдан-на 2 кг дүк кыргып алыр дээн хүлээлгезин күүседир дээш Серен-Доржу ам хойларын хараган чок черлерге кадарын, үш-дөңгилдезин бедидип турар.

Ч. САТ.

* * *

Бии-Хем районнуң «СЭКП XX съезлизи» колхозунуң малчыны эш И. Айыр 1954 чылдан бөөр кошкар, хуна кадарып келген. Чыл бүрү төрүүр хойларның баш саны өзүп турары-биле чергелештир оон кадарган кошкарлары, хуналары база немежип турар. Чижээ, баштайгы чылда оон кадарган кошкарлары 32 турган болза 1957 чылда 182 баш четкен.

Эш Айыр бодунуң хүлээнген хөрөөнге ак-сеткилдиг болуп, чыл бүрү кошкар, хунаны баш менди, семис күштүг кылдыр кадарып келген. Бо чылдың марттан эгелеп 180 кошкарны, 16 хунаны шөөр малдың күскү эдержилгезинге чедир кадарары-биле тускай үзүп алган. Оларның күжү арганнарын баштайгы үеде тургузу азырап турган болгаш амгы үеде одарладып кадарып турар.

М. ЧЫДЫҢ.

Чаа өөредилге чылынга белеткелдер

Чөөн-Хемчик районнуң Хайыракан чеди чыл школазы кедир өөредилге чылынга белеткелди организастыг эгелээн. Ылаңгыя планда көрүнген 300 кубометр токпак ыышты болгаш 50 тонна хөмүр дашты белеткөөш, школа чанынга дүжүрген.

Ол ышкаш септелгеге хереглээр чугайны болгаш будукту, олифти бүрүн белеткеп алган. 7-ги классчылар бүдүрүлге практиказының үезинде өөредилге мастерскаязын болгаш спорт шөлүн башкыларыбиле кады тудуп алырлар. Бо чылын школаның чаның ногаанчыдар талазы-биле чамдык ажылдар чоруттунган. Ында янзы-бүрү 60 хире ыыштарны тарып олуртканнар.

Четпейн турар чүүдер чүл дизе, печкалар септөөр тууйбуну кайын тып алыры бергедеп турар. Бо талазы-биле Чадаананың райүлетпүр комбинады болгаш «Октябрь 40 чылы» колхозтуң баштаар чери биске чогуур дузаны көргүзер ужурлуг. Ол ышкаш колхоз баштаар чери школаның башкылар чурттаар ийи өрөөл бажының тудуп бөөри-биле керээ чарган. Ынчалзажок ол бажынның тудуунче ам-даа кирбөөн.

О. САНГЫ-БАДРА.

Малчыннарның негелдези

Улуг-Хем районнуң «Х улуг хурал» колхозунуң 17 муң ажыг шөөр малын 32 кодан кылдыр үскен. Ук малды азырап ажаар ажылда 60 ажыг колхозчу малчыннар чылдың кандыг-даа үезинде көшкүн амыдыралга чурттап, мал ажылынга чедишкиннер дээш боттарының аргаларын болгаш дуржулгазын үндүрүп, күженишкиннинг ажылдап турар.

Колхозчу малчыннар ниитиниң мал ажылы дээш ол хире кызымак ажылдап турда колхоз баштаар чери болгаш колхозтуң партия организациязы малчыннарже чогуур кичээнгей салбайн турар. 26 эрги самдар кидис өглерде малчыннар—чылыглан септевөөн ол багай өглерге кыш ашкан. Ол өглерни септөөр кидис болгаш брезент-биле колхоз баштаар чер хандырбаан. Ам чайын чаъс чаашкыныг үеде ол самдар дыдык өглерге чурттаары берге. Малчыннарның, ылаңгыя аалда анай, хураган азыраар хөрөөженнериң хөй кезии сапык идик, майыктааш чок, кидис идиктери-биле хевээр. Бригадирлерден идих хеп дугайында негелде салырга баштаар черде дандыз кирген бис. Ам удавас алыр силер деп аазаашкын-биле малчыннарны негелөөринге өйлежип турар.

Колхоз баштаар чери область, азы район төвүнден сургакчылар келирге оларны өглери чүгээр, арыг-силиг малчыннарның аалдарынга шала-була кирип мактаттынгаш, дүрген-не дедир чандырар чорук янчыл болган.

Колхоз төвүнден ырак, бодунга дузалажыр кижи чок малчыннарга аъш-чем чедирип бөөр айтырыгны колхоз баштаар чери шоолуг-ла херекке албайн келген. Чижээ, хойжу Борунмаа эрткен кыжын ындыг янзы-биле аъш-чем талазы-биле чедимче чок кыштаан.

Колхозта мал эмчилериниң багай ажылдап турарының хараазы-биле мал оолдап эгелээнден бөөр 400 ажыг анай, хураган азырып өлген. Ол ышкаш Баян-Кол аскында кижи эмчилери суурдан ырак-даа, чоокдаа малчыннарга барбайн турар. Малчыннарның он-он уругларын янзы-бүрү аарыгларга удур тарып эмнээр ажыл чоруттунмаан.

Малчыннар ортузунга партияның агитас-массалыг ажылын партия организациязы көшкак чорудуп турар.

Колхоз баштаар чери пландан ажыр өстүрген чаш төл, кыргаан дүк дээш малчыннарга немелде төлевир бөөр хемчегни боттандырбайн турар.

К. ОЙДУП-ООЛ.

БЫШКАН БИЛИГНИҢ АТТЕСТАДЫ

ОЧЕРК.

Аныяк комсомолчу оол 10-гу классты доозуп турган өйүнде, комсомол райкомунга чеде бөөрге, комсомолчу даалга-биле Тываже азы Уралче аныяктар чоруур деп турары билдине берген. Ол орта чалыы эрниң бодалы хайныгып эгелээн. Казахстанның кур черлериниче, Уралдың, Сибирьниң бүдүрүлгелериниче аныяктарның кайы хире сорук киришкиннинг чоруп турганаанын ол көрген-даа, номчаан-даа. Дүне удуп чыткаш оттуп келирге безин ол дугайы бодалга кирип келир.

Чамдыкта ол иштинде бодангылаар: «Уралга баарга база-ла эки. Ынчалзажок, оон-биле таныжым кончуг-даа ышкаш. Каш чыл иштинде оон байлактарын, ында чүүчүү бүдүрүп турарын өөренип келген болгай мен. А Тыва? Чурт чуруундан көөрге, ырагы-даа аттыг чер-дир. Бистиң чуртувуста эң-не аныяк автономнуг область ышкаш ийик. Эвээш шинчилеттинген чуртдаа дижир. А чону?»

...Школаның залында чечектердаа зиме-дикчок. Залдың дөрүнде өрү: «Коммунизм дээрге—делегейниң чалыыны-дыр, ону аныяктар тургузар!» деп өнгүр плакат. Бедизинде Ленинниң чуруун делгеп каан президиум столу. Аңаа башкылар, хөй-ниитиниң төлээлери, а залды—школа доосканнар долдур олуруптар. Ада-иелер, кудуку классларның өөреникчилери база маңаа чедип келирлер. Бо дээрге он класс доосканнарга ышкан билигниң аттестаттарын тыпсыры-биле белеткеп турганы ол.

Демги комсомолчу оол база аттестатты бо залга алыр ужурлуг турган. Ынчалза-даа ол ам далаштыг, чүүгү дээрге, ырак чер чоруур дээн өске өөрүнден чыдып калбас дээш, демир орук биледин ол садып ацкан. Поезд кежээ чоруур.

Ортумак сынныг, бажының дүгү чымчак сарыг болгаш хаваандыва шала чүрбектелдир бадырыпкан, чүве чугаалаанда илден хүлүмзүрүп келир биеэки оол, долгандыр элээн каш кижилер олурупкан директор столунга чоокшулап чеде берген. Ол дээрге, Кировоград области Лозоватск ортумак школаның өөреникчилериниң бирээзи Олег Панасюк-тур. Аңаа бышкан билигниң аттестадын Олег алгаш, сеткили хайныгып келгеш, чугаалаан:

— Төрөөн Коммунистиг партиявыска четирдим. Байгамчык чаагай Төрөөн чуртувуска сөөгүнге кирынак болуруңга бисти өөренип каан улуг эштеримге—башкыларга, кижизидикчилерге четирдим...

Биче када ыыт чок баргаш, хепхенертен, сөзү куттулуп келген чүве дег, ыыткыры-биле:

— Хамык чүүл ажок далаш болган чүве, район төвү, ийет, чурттап турар суурум база мөөн ырак болгаш, силерге чугаалап четикпейн шиитпир үндүрүпкен кижи мен,—деп, буруузун билингизиг Олег чугаалап үнген.—Ыракы Тывага чаа тудугга ажылдаары-биле комсомолчу даалга алдым. Чөпшээреп көрүңер.

— Сен чүге, Олег, ыяап-ла Азияның төвү мында деп демдек кадап каан турар ол ырак черже чоруурун шиитпирлеп алдың?—деп, школаның директору З. С. Вайсбен сонуургай берген.

— Бергелерден кортпас, белен орук сүрбес деп менин он чыл иштинде өөредип келген болгай силер. Мөөн ол чаа черже чоруур дээн ужурум... допчулаарга, амыдыралымда эки чүве кылып каарын, мурнуку одурутта барып ажылдаарын улуг күзеп тур мен.

Оолдар, кыстарның аразында нееинің чассыг уруу-даа турар-ла. Ыракче чоруур дээн аныяктарны вокзалга үдеп турда, үдедип турган уруунуң сеткилиниң быжыңга бүзүрөвөөн бир таныварзы нееинің уруу-биле мыңдыг чугаазын Олег утпаан:

— Ырак, кыдыг черге, таныварзын чон аразынга чеде бергеш, романда бижээни дег сээн бедик бодалың дораан-на будуда бөөр оң. Хей шак-үе чилирер сен, институтка кирериңден ийи чыл озалдаарың хомуданчыг-дыр, уруум.

— Ынаар, чуртувустуң ханы дүвүнде, чүс-чүс чылдарда ыржым чыткан черлер хөй—деп, уруг аңаа катырып каан.—А бис ол ыржымны оттуруптар бис. Ындыг аа, авай?

Оон арны шыңгыырап келгеш, уруг чугаалаан:

— Хоочун геологтар дег улуг эртине ажыдар дээш ынаар бар чытпайн-дыр мен, авай, ынчалзадаа кур черге үр чурттаар мен, институтту-даа доозуп алыр мен.

— Бистиңнеден өске черже чоруур турган ол уругнуң чугаазын дыңнаалы, сорук кирип, оон сөстерин болумнуу кылдыр бодап чораан мен,—деп Олег чугаалаар. «Аразының чассыг уруунда мен чүм-биле дорайтаар мен». Ындыг бодалбиле эр хапкан. Бо чаагай херек. Ортумак школаны дооскаш, бүдүрүлгеже чоруурум—совет аныяк кижиниң патриоттуг хүлээлгези. Ону Олег билир болгаш, аъттанынканы ол.

Удатпаанда чүс ажыг аныяк оолдар, кыстар Кировоград областан 7000 ажыг километр черде турар—Хову-Аскының тудуунга чедип келгеннер.

* * *

Мөңгүннелчек ак баштарлыг, аъргалыг тайга кожа бажың дег ыыда көстүп турар, дүвү көрүнчүкте дег илден, ында байланнар безин кижи караанга көзүлгүлеп чоруур кылаң кара суглуг хем. Кастар, өдүректер ында-мында шимээргөөн, айлан күшкаш аянын туткан. Чайның чылыг хүнүнге, сугнуң шыгынга чер дээрге ногаан хевис болу берген чылар. Хоочун чурттакчылардан дыңнаарга, сыынар-даа, адыглар-даа мыя бо ырак эвесте чурттап чоруурлар.

— Чаа тудугнуң черинге ийи чыл бурунгаар чедип келгенивисте, Хову-Аскы шак ындыг кылдыр мөөн медерелимге артып калган,—деп Олег Панасюк сактып чугаалаар.

Келир үеде улуг үлетпүр комбинады турар черге брезент майгыннар немежип келген. Украинадан келген аныяктар аңаа чурттай бергеннер. Амыдыралдың чаа сагыш салыышкыннары-биле эрии ашкан, «үйгу-чыдын дивес» амыдырал эгелээн.

Аныяк эрлер бергелерден кайын коргар дээр. Майгынга чурттап чаңчыгар херек, өзулуг повар белеткөөн дег ындыг амданыг чем безин үргүлчү таварышпас чадавас дээрзин олар билирлер.

Ажылдап эгелээн. Суг дамчыдылгазының хоолайларын сугар чер казыышкыны. Өөредилге демир үжүүнүн орнунга холда демир-хүүрек, лом. Берге-даа хөй. Баштайгы хүннерде-ле адыштар суглангылап үнген. Ажылдаан чаңгыс бөөрге, эштер чуурулган болур. Улуп-ла чылыксанчыг. Дарааныда хүннерде хереклер холга арай дем туттунар.

— Оолдар кажан-даа ынчаар шагзырап чоруп көрбөөнгөр, ынчалза-даа сеткилде бир-ле чырыткы бар. Оон ужуру чүл дээрге, ниитиниң хөрөөнде мөөн күш-ажылымның кезии база бар деп чүвеин билип турарывыста ышкаш-тыр—деп, көрүнге Олег чугаалагылаар.

Ынчаарга бергелер аныяк коллективти сырый каргыштырып, оларның күзел-соруун канналдырып турган. Каскан чер-даа улам-аа хаңылап турар, оон ийинде довурак-даа улам бедип турар. Ажылдың түннелин ниити бригада аайы-биле үндүрер болзажок, чамыкта кым эвес дээш тургулаштарга, Олегтиң дужунга доозурак өскелерден бедий берген турар. А бригада планын үргүлчү 200 хуулан ажыр күүседип келген.

Ажылдың бирги чадазы доозулган. Суг дамчыдылгазы ажыглалда. Ол дээрге кижи дээш сагыш салыышкын-дыр. Олег бодангылаан: «Бо үүледе мөөн хензиг салыышкынным база бар, ону бодааргa сеткилге экизин».

Чыл эрткен. Олег Панасюк чер шинчилээр бөлүкте. Кол ажылчер иштинден породалар үндүр чаяры. Ам кижиң дадыга берген. Шыңган эът черле дыңзаан. Мурнукузундан улам нарын ажылче шилчөөн деп бодал кижиниң хей аъдын дам көдүрүп турар. Ынчап чоруй аныяктарны үлетпүр участогунче шилчиткен. Бригада холушкак ажылдыг: бызанныаар-даа, дашчылаар-даа, бетонныаар-даа ажыл бар-ла. База чаа ажыл, кылып көрбөөнге ажыл. Бо таварылгада улгады берген, дуржулгалыг эштер дузалажып келгеннер.

— Бригадир Л. Литецкий, ийет, өске-даа эштер, бисти төрөөн акыдүңмалары дег көрүп, кылыр ажылды айтып, өөредип эгелээн—деп, Олег четиргенин илередиксеңзиг чугаалаар.— Удавайн бистиң бригадавыс найыралдыг өг-бүле дег, бир болуп ажылдап эгелээн. Шуптувус шиңгээдилге өйүн эрткен соонда планны долу хемчээл-биле күүседи-ринче киришкен бис.

Часкы аяс хүн турда, бо үлетпүр участогунуң тудуг черлерин кезипкезип, ВЛКСМ комитединиң секретары Виктор Ионин-биле Олегтиң ажылдап турар бригадазынга чеде бердивис. Одалга-биле ажылдаар электри станциязының тудуу. Былган ажыл хөй. Ыш сорар хоолайның, одалга дамчыдар черниң дөжектерин бетоннап дооскан, гараждың ооргазын шыпкан. Ам даш ханалар улам-на бедип турар. Олег Панасюк-даа, оон өөрү-даа, ажылдап турда шевергин-не. Дашты туткаш, эптей салып, малгаш-биле тудуштуруп турда, оларның шимчээшкини бирле аянныг, доора будулар чүве чок, санап каан чүве дег. Ол чорук шимчээшкин бүрүзүн ажыктыг ажыглаар, хөй шак-үе чидирбезинге дузалыг. Бир кижи секунда-даа камнап алырга, ону хүннеп, недельдеп, айлап түннеп кээрге, черле сүргей чурагай үнүп келир. А бригадада он ийи кижи! Чазанар ажылга турда көөрге, балдының дегген чер бүрүзүнде ышкындырыг чок сагындырар. Кадаг книр кагарда безин үш-дөрт кагар. Кадаг ыргара бөөр, ону шагга чедир токуладып турар чүве чок. Ажылга бүзүрелдиг апарганда, чаңчыл турумчуй бергенде ынчанмайн канчаар. Ол дээрге, боолап билбес кижи караны часпас адар апарганы-биле дөмей-дир.

— Эш-өөрүңге чагаа бижип тур сен бе, Олег?—деп, кыска тапкылаашкын өйүнде Виктор Ионин айтыра каапты.

— Чурттап турганым Богдановка суурда таныштарым хөй, оларга чагаа бижип чыткан кижи мен, черле таарышпас чүве-дир,—деп Олег чугаалап үнду.—Баштай бо черниң бойдузун бижидим. Сандан ыяш өзүп турар мурнуу чылыг орман эвес-тир деп шуут айыткан мен. Кыштың соогу 50 градус апаары ховар эвес, чайы илиг, а күзүн чаашкынаан турун бөөр. Хат база-ла улаан турар. Ол бүгү-биле шыңгыы хүрежип турган ажыл бүдүрер чер-дир.

Олег боданып олура, уламчылай берди:

— Бөөр-даа, чуртувустуң өскедаа бо ышкаш черлеринче ажылдап чоруурунче оларны чагаамга кыйгырып турганым ол. Ынчангаш ажыы-биле айтып турдум. Ол бүгүнү номчаан, чамыктар корга бөөр чадавас-даа дижир кижилер бар. А мен бодларымга, бистиң үениң салгакчылары бергелерден кортпас ужурлуг. Бир эвес ындыглар тыпты-даа берее, оларны кижизидип алыр херек.

— А бригаданың ажыл-хөрөөн бижидиң бе?

— Бөөр дыннанарам,—дээш, Олег номчуп үнду:

«Ажылывыс шынары эки. Бирги кварталдың планын 250 хуу күүсеттивис. Мөөн-биле кады келген өөрүм база эки ажылдап турарлар. Чижээлээрге, Т. Пивненко ам бригадир, Е. Матвеец—бетончу-дашчы болган, а А. Дребница—эптекчи...»

— Апрельдиң түннелин база бижип каг,—деп үн дыңналды.

Олег ол кижиже көрүп-көрүп:

— Шала бижээн чагаа-дыр ийин,—дээш, бригадирже айтырыглыг көөрге, оозу чугаалап үнду:

— Май мурнунуң социалистиг чарыжынга киргеш, планны 110 хуу күүседир деп хүлээлгени алган бис, а күүсеткенивис 300 ажыг хуу

(Төнчүзү 4-ну арымда).

Транспортка корум-чурумну сагыыр

Областың колхозтары болгаш албан организация, бүдүрүлге черлери болгаш чурттакчылар-даа янзы-бүрү маркалыг автомашиналарны садып ап турарлар. Ынчангаш чурттакчылыг черлерге, хоорайларга автомобиль шимчээшкини хүн-бүрү улгадып турар. Ол чорук чолаачыларның талазындан улуг кичээнгейлиг болурун негеп турар.

Бистиң облазывыста ажылдап турар чолаачыларның хөй кезии кудумчу шимчээшкининиң чурумун үревейн, ак-сеткилдиг ажылдап, машиналарын чөп ажыглап турарлар. Авария кылбайн, чүдүрген чүүгүн чидириг чокка кадагалап болурун чолаачы бүрүзү чедип ап болур. Ооң кол үндезини болза орукка чораан арага ишпези болур.

Эки ажылдыглар-биле чергелештир хүлээнген ажылынга харыысалга чок, автотранспортту ажыглаарының чурумун үрээр, авария кылыр чолаачылар ам-даа бар.

Ылаңгыя чолаачыларның иштинде арагаже сундугар чорукка удур демиселди күштелдирер херек. Болуп турар аварияларның хөй кезиин эзирик чолаачылар кылып турар. Бо чылдың январь айда Туранда ыяш ажыл-агый черииниң чолаачызы Жуков арагалап алгаш Кызыл хоорайның кудумчуларынга анаала халдып турган. Аэродромга машиналыг чеде бергеш, аңаа турган самолеттарның бирээзиниң кырынче халды берген. Жуков хоругдаттырган болгаш удавас судтаттырар.

Эзирик чолаачылар хоорайның болгаш суурларның ажыл-агыныңа улуг хораны чедирип турарлар. Чурттакчылыг черлерни, ылаңгыя область төвүн чаагайжыдып тударына хөй акша-хөреңги чарыгдаттынып турар. Хоорайның кудумчулары чаарттынып, немей олурткан ыыштар ногаарара бээрге чурттакчы бүрүзүнүң сагыш-сеткилдыка өөрүүр. Ындыг болза-даа чамдык чолаачылар хөй-ниитиниң улуг күш үндүрүп турган кылып алган ажылынга эвээш эвес хораны чедирип турарлар. Эрткен чылдың күзүнүнде чолаачы Васильченко эзирик чоруп турган, машиназы-биле Кочетов кудумчузунда олурткан ыяш кажаазын буза бастыргаш, 3 чылда эргезин казыдып шиитирген. Мындыг чижектерни моон-даа хөйнү көргүзүп болур.

Машинаны эзирик чолаачылап чоруп турар чолаачы херек үүлгедикчизи дээрзин катап демдеглээр херек. Арага ишкен чолаачының серемчилели кудулап, ооң аваангыр, бодамчалыг чоруу кошкаар.

Арагаже сундугар чолаачылардан аңгыда машинага дүрген чоруур, орук демдектерин болгаш кудумчу шимчээшкининиң чурумун сагывас чолаачылар база бар. Ындыг кижилер орук багай үелерде болган чокла аварияны кылып, улус ажылагыйынга эвээш эвес каражаны таварыштырып турарлар. Февраль айның 16-да Кызылдың туйбу заводунуң чолаачызы Заболюкин чиик машина-биле Кочетов кудумчузун өрү чоруп ора Чүлдүм кудумчузун эрттип чыда машиназын оожумнатпайн алды харлыг бичии ооду бастырып, азы-биле кемдеткен.

Күрүненің автоинспекция черииниң ажылдакчылары чоокку үеге чедир-ле автомашинаны ажыглаарының болгаш кудумчу шимчээшкининиң чурумун үрээр чолаачыларбиле кошкак демисежип келгенин айтыр херек. Чурум үрээн чолаачыларны чүгле сагындырар ийикпе, азы ооң талонун солууру-биле кызыгаарлаттынып турган. Сөөлгү үеде автоинспекцияның ажылында бо четпестер узуткаттынган болгаш эзирик машина чолаачылаар чок болза машинага дүрген чоруур кижилерге кеземче херекти болгаш администрация талазы-биле шыңгыы хемчегларни көргүзүп турар. Ооң аңгыда кудумчу шимчээшкининиң чурумун үрээн чолаачыларның чолаачылаар эргезин каш айларның дургузунда, а чамдык таварылгада бир чыл-даа дургузунда казып турар.

Совет чолаачы техниканы чөп ажыглаарының чурумун эки билири-биле чергелештир бедик медереди болгаш быжыг чурумнуг болур ужурлуг.

Бүдүрүлге онаалгаларын ажыр күүсетпишаан, авария болдурбайн, хөй-ниитиниң чурумун быжыг тудар дээш чолаачы бүрүзү демисежир ужурлуг.

В. КОЧЕТКОВ,

Кызыл хоорхүүскомнуң шагдаа килдизиниң начальниги.

„Бо залга мындыг кайгамчыктыг солун" көрүштүг чүве кажан-даа болбаан"

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ССРЭ-ниң улустуң танцызының Игорь Моисеев баштаан күрүне ансамблиниң көргүзүглериниң дугайын Детройттуң солуннары магадаашкын-биле демдеглеп турар. «Бир эвес орустарның кайгамчык түүлдериниң дугайын чугаалаар дээр болза, эдеринчилерле четчир турган, ынчаарга ам Моисеевтиң москвачы танцычы артистери көстүп келген-дир. Май 13-түң кежээзинде «Мэсоник одиториум» залга 5 муң көрүкчүлер адыш часкаашкыннары-биле болгаш байыр чедириишкиннериниң сөстерибиле бажыңны сирленнедир чаңгыландырбышаан, танцычыларга магадаан сеткилин илергейлээн деп «Ньюс» солунга Джозеф Мэсон бижээн. Танцычыларга бөкпек чечектерни улаштыр-улаштыр тутсуп турганы, соок дайын дижир чүве хоозун тоожу болу берген ышкаш кылдыр сагындырып турар апаргаа деп ол бижээн.

«Мэсоник одиториум» залга мындыг кайгамчык солун көрүштүг чүве ооң ажыттынган үезинден бээр черле болбаан деп «Фри пресс» солунга Дорси Каллахэн бижээн. «Моисеевтиң танцычы артистеринге десежип болгу дег ындыг чүвени хөй-хөй чылдарның дургузунда аңаа көргүзүп көрбээн» деп ол айыткан.

Франция республиканчы тургузугну камгалаар дээш

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш парламент бөлүүнүң кады кылган медеглелин «Юманите» солунга чарлаан. «Де Голль шериг үймээнин агартып, чажырып турар болгаш парламентиге, чазактың бадылаттынган бүрүн эргезинге чөрүштүр республиканың конституциязына болгаш чазактың баштыңына чөрүштүр шериг диктатуразын тургузуп алыр дээш бодунга эрге-чагырганы негеп турар. Алжирге болган күрүне эргилдезин Парижке нептередир дугайында чугаа ажыы-биле чоруп турар» деп медеглелде чугаалаан. Күрүне эргилдези кылыр дээр кандыг-даа орааладжыышкынны моондактаар төлээде, боттарының хүрээленин сырый каттыштырарынче болгаш чаңгыс эпти быжыглаарынче француз ажылчын аңгыны медеглелде кыйгырган.

Бүгү чурт айылдың мурнунда шимчээшкинде болу берген. Хөй-ниитиниң хөй санныг организациялары болгаш политиктиг ажылдакчылар республиканың хоойлу дүрүмнерин камгалаар дээш медеглелдерни кылып турар. 10 организациялар, ооң иштинде кижиниң эргезиниң лигазы, Францияның студентилериниң национал эвилели, фашизмге удурланыышкын комитеди болгаш оон-даа өскелер кады медеглел чарлап, антиреспубликанчы сулчээниң бүгү-ле күткүкчүлерин судка бээрин негеп болгаш серемчилелди сагыырынче бүгү француз улусту кыйгырган. Генерал Массюнуң баштаан үймээнчилеринге удурланып, эртемниң хөй-хөй ажылдакчылары, адвокаттар, Францияның аңгы-аңгы хоорайларының болгаш чурттакчылыг черлериниң муниципалдыг болгаш чиңгине чөвүлекчилери тускай медеглелдер кылгылаан.

Серемчилелдиг болурунуң антифашистиг комитеттерин бүгү чурттуң бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде болгаш өөредилге черлеринде организастап турар. Оларны Парижте, Сен-Дениде, Тулузада, Вишиде, Сен-Назерде, Брестиде болгаш Францияның өске-даа хөй-хөй хоорайларында тургускан. Монпельениң серемчилелдиг болурунуң тус черниң антифашистиг комитеди серемчилелдиг болурунуң ниити национал антифашистиг комитедин тургузарын болгаш фашистиг айылыга удур национал чыскаалды организастаарын негээн.

Хөй-хөй бүдүрүлгелерге ажылчыннарның митингилери болуп, күрүне эрге-чагыргаларының төлээлекчилеринче төлээлерин чорудуп турар болгаш шериг диктатуразын тургузар чорукту болдурбазын негеп турар.

Францияга диктатураны тургузарынга удурланып турар Францияның политиктиг болгаш хөй-ниитичи көскү ажылдакчыларының медеглелин «Либерасьон» солун парлаан.

«Бүгү ажылчы чоннар, бүгү республиканчылар Де Голльга орукту дуглаар дээш, күрүне эргилдезин болдурарының кандыг-даа орааладжыышкынын узуткаар дээш каттыжар болгаш дем кадып хөделир ужурлуг» деп Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюро кежигүнү Жак Дюкло медеглээн.

«Социалистиг партия де Голльга удур болурун ол билип алыр ужурлуг» деп социалист Нежлен медеглээн.

«Республиканы камгалаарынче бүгү республиканчылар кедурлүп турар» деп радикал Даладье медеглээн.

ЮДСР («Удурланыышкынның демократтыг болгаш социалистиг эвилели») партияның баштыңы Миттеран үймээнге удур хөделиишкиннерге бичии-ле шиитпирлиг эвес чорук болгаш оожумнаашкын, бичии-ле дүжүп бериишкин күрүнеге улуг хораны чедирер деп онзалап демдеглээн.

Эрге-чагырганы де Голль эжелеп алган таварылгада Францияның ажылчын аңгызы бүгү-ниити ажыл соксадыышкынын чорудуп харыылаар деп күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының чиңгине секретары Бенуа Фрашон медеглээн.

«Христиан ажылчы чоннарның француз конфедерациязының» даргазы Буладу хууда эрге-чагырганың кандыг-даа бол ёзу-чуруму-биле демократияның дөрзүлежип болбазын онзалап демдеглээн.

Улуг-Хемниң эринде. Фотоэтюд С. Феоктистовтуу.

Тайбыңның чадаг терге чарыжының түңнели

Совет чадаг тергечилериң тиилелгези

ПРАГА. (СЭТА). Тайбыңның ийиги чадаг-терге чарыжының киржикчилери май 15-те эң сөөлгү он ийиги чаданы эрткен. Оларның эрткен оруу ниитизи-биле Варшава—Берлин—Прага. Ол сөөлгү этап Брно—Прага аразы 225 кг болуп турар. Праганың стадионунга совет спортчу Капитонов орукту 5 шак 59 минута эрткеш, бир дугаарында келген. Ийиги черни Италияның төлээлекчизи Цеппас алган, ооң шагы 5 шак 59 минута 31 секунда, үшкү черде Хаген (ГДР)—6 шак 00 минута, 02 секунда. Сөөлгү чадага команда талазы-биле бирги черни Румынияның спортчулары алган.

Бүгү он ийи чадаларга тиилелгени совет спортчулар чедип алган, команданың шагы ниитизи-биле 178 шак 04 минута 44 секунда. Ийиги черде ГДР-ниң спортчулары—178 шак 58 минута 32 секунда, үшкү черде Голландияның спортчулары—179 шак 06 минута 13 секунда.

Тус-тус киржикчилер аайы-биле алырга маргылдаалардың тиилекчизи Голландияның төлээлекчизи Дамен болган, ооң шагы 59 шак 27 минута 05 секунда. Ийиги черни совет спортчу Бебенин алган, ооң шагы 59 шак 29 минута 33 секунда. Дараазындагы черлерде Германс (Бельгия), Коцев (Болгария), Адлер (ГДР), Востряков (ССРЭ), Капитонов (ССРЭ).

Совет штангистериң АКШ-та ийиги тиилелгези

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-та аалдап барган совет штангистериниң ийиги ойнаашкыны май 15-тиң кежээзинде Детройтиге болган. ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың чыынды командаларының аразында ийиги ужуражыышкын 4:3 санныг кылдыр совет спортсменнериниң тиилелгези-биле доозулган.

Ийи денги категорияларынга (эң чиик болгаш чартык чиик) ССРЭ-ниң база АКШ-тың штангистери үш хевириниң түңнелинде бир дөмей түңнелдерлиг болганын демдеглээр херек. Совет спортсменнериниң денгизинге бодаарга америк штангистериниң хуузунда денгизи чиик болган ужурунда ийи хевирлерге американнар тиилээн деп чарлаан. Денги талазы-биле тус-тус категорияларга үш хевириниң дараазында түңнелдерин көргүскен.

Эң чиик денги талазы-биле: Ч. Винчи (АКШ)—335 кг, В. Стогов (ССРЭ)—335 кг. Чартык чиик денги талазы-биле: И. Бергер (АКШ)—352,5 кг, Е. Минаев (ССРЭ)—352,5 кг. Чиик денги талазы-биле: В. Бушуев (ССРЭ)—370 кг, Д. Питмэн (АКШ)—350 кг. Чартык ортумак денги талазы-биле: Ф. Богдановский (ССРЭ)—420 кг, Т. Коно (АКШ)—414 кг. Ортумак денги талазы-биле: Т. Ломакин (ССРЭ)—430 кг, Д. Джордж (АКШ)—255 кг (идип көдүрерин күүсетпээн). Чартык аар денги талазы-биле: Д. Шеппард (АКШ)— 460 кг, А. Воробьев (ССРЭ)—452,5 кг. Аар денги талазы-биле: А. Медведев (ССРЭ)—500 кг, Д. Брэдфорд (АКШ) — 470 кг.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

Эрзин районнуң ыяш ажыл-агый черииниң директору Черепановтуң ажылдакчыларын багай удуртуп турарындан колхозтар болгаш улус районнуң девискээринде ыяш байлакты кайы хамаан чок кезип, харын ооң өртек үнезин күрүнеге киирбейн турарын илередип эш Бар-оол редакцияга бижээн.

Редакцияның чоруткан материалынга Эрзин райкүүскомнуң харыылааны болза, ыяш ажыл-агый черииниң ажылынга улуг четпестер турган, эш Черепановту ажылдан үндүрген болгаш арга-ыяш камгалалын күштелдириниң хемчегларын ап турар.

Бышкан билигниң аттестады

(Төнчүзү).

болган. Акша талазы-биле алырга, 34 муң рубльдиң ажылын бүдүрер тургаш, 100 муң ажырыпкан бис. Бо темпини ышкынмас дээш чүткүүр апаар.

Бо бүгү дээрге, Олегтиң-даа, ооң кады келген өөрүүң-даа шылгаралдыг ажылының түңнели-дир. Ам оларның чоргаарланыр чылдагааны бар. Чүге дээрге, олар Төрээн чурттуңуң чечектелиишкининге бодувустуң холдарывыс-биле бүдүрүп берген үүлүвүс бар деп билирлер...

Кежээ, караңгы имир кирип турда, аныяк тудугжуларның ийити чуртталга бажыңынга чеде бердивис. Кызыл булунда аныяктар чыылган. Маңаа чугаа, аныяк кижи бүрүзүнүң сеткилин хайыктырып чоруур үүл дугайында болу берген.

— Бисте ортумак школа дооспаан аныяктар база элээн хөй,—деп Олег, бисти көрүп каан дораан-на, шырайы бодамчалыг кыннып келгеш, чугаалады.—Мурнунда кежээки школа маңаа ажылдап турган. Бо чылын ол хагдынган. Руда эргелели бо херекти черге каггаан. Комсомол организациязы безин ыыт чок олурупкан.

—Ол дугайы комсомол райкомунга, партия райкомунга база билдингир. Ол хирезинде олар шимчевес. Ам чүгле партия обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинге идегээри арткан ышкаш,—деп, Олегтиң эжи бир оол хомудал-биле төндүрүп кагды.

— Хостуг шактарыңарда чүнү кылып турар силер?—деп, ийити айтырыг салдывыс.

— Хол бөмбүү, бут бөмбүү, хаак дээш, сонуургалывыс улуг—деп, өскелерге бодаарга, хоочун таныштары кылдыр бистің көргензиг болуп, Олег харыылап үнду.—Номчулгага база-ла ынак бис. Мени алыр болза, М. Шолохов, Н. Островский, А. Фадеев—ынак чогаалчыларым бо. Пушкин, Лермонтов, Л. Толстой, Горький..., Шекспир, Гюго дээш, оларның эртинезин база бетинден чинчерлеп бар чыдар кижи мен.

Олегтиң келир үеде планын айтырдывыс.

— Дээди эртемниг болуп алгаш, чонга улам үре-түңнелдиг бараан болур төлээде, институтче бо чылын өөренип чоруур бодап турар мен,—деп ол биске харыылады. Ооң ол үзели боттаныр дээрзинге бистің кымывыс-даа чигзиниг чок болган.

Чаңгыс черге олурбастаан Олег сонганы ажыдыпты. Аърганың серии сырыны өрээлче сергеди хап келген. Ынаар ыракта кушкаштар чыжырай-дырлар.

— Бистің Хову-Аксы, канчаарга-даа, черле эки-дир, эштер,—деп, Олег карактары өөрүшкү кирген, ынаар ырады көрүп чугаалады. Өскелериниң шырайлары аңаа чөпшээрешкен хевир кирип, бот-боттарынче көрүштүлер. Ийет, Төрээн чурттуң кайы-даа булуңунга чонга бараан болуп чоруурга, оон эки үүү турар деп!

Хову-Аксының делгеминде ажыл хайныккан. Кыжын дыштанып чыткан оран эрээн харның шыгын сускун кылып, ногаарарып чыдар. Сактырга келир үениң үлетпүр комбинадының тудуунуң серии, чечектелир чазы дүшкеш, чылыг чайы кирип органзыг. Ол чай чедип келпр —комбинат ажыглалга кирер өй ырак эвес.

Комбинаттың долузу-биле бүдери —ында Олег дег аныяктарның күш-ажыл талазы-биле бышканының ёзулуг аттестады болур.

С. САМБА-ЛЮНДУП.

Япония. Чоокта чаа Осака хоорайда делегей ярмарказы ажыттынган. Ында 24 чурттар, ооң иштинде Совет Эвилели база киржип турар.

Чурукта: Ярмарканың девискээринде совет павильонда. Джапан Пресс агентилелиниң фотозу. (Чурукту фототелеграф-биле хүлээп алган).

Непалдың чаа чазаа

ДЕЛИ. (СЭТА). Парлалга дыңнадыгларын ёзугаар алырга, Непалдың хааны Махендра чаа чазактың тургустунганын чарлаан. Непал конгресс партияның удуртукчуларының бирээзи генерал Субари Шамшарны министрлер чөвүлелиниң даргазынга түр томуйлаан.

АМЕРИКАННАР ЛОНДОННУҢ КЫРЫНДА

— А бир эвес таварылга бооп бомба часты берзе?

— Ажырбас. Бис бодувустуң черивисте эвес бис.

Чурук Е. Щегловтуу.

Ливанга Каттышкан Араб Республиканың нотазы

КАИР. (СЭТА). КАР-ның Ливанда элчин черииниң ажылдакчызы Гонеймини чиндип болгаш дорамчылап турган ливан эрге-чагыргаларының үүлгедиглеринге удур КАР-ның чазааның удурланыышкын нотазын Ливанның Каирде херектеринге түр бүүреттирген кижиге Каттышкан Араб Республиканың ДХМ-ниң төлээлекчизи дамчыдып берген.

КАР-ның Сирия районунуң Ливанда чурттап турар хөй саныг хамаатыларын тус черниң эрге-чагыргаларының тудуп хоругдаанынга удурланыышкынның нотазын Ливанның ДХМ-инге КАР-ның Ливанда элчини Галеб дамчыдып бергенин Бейруттан дыннаткан. КАР-ның Бейруттта кол консулу Мохамед Дейниге болгаш элчин черииниң ажылдакчызы Гонеймиге хамаарыштыр полицейжи эрге-чагыргаларның дорамчылакчы үүлгедиглериниң фактызынче Ливанның ДХМ-ниң кичээнгейин элчин угландырган. Ливан эрге-чагыргаларның ындыг язылыг үүлгедиглери делегей эргезинге удурланышкак болгаш ийи чурттарның аразында найыралчы харылзааларга хоралыг болуп турар деп элчин онзалап демдеглээн.

ЧАШПАН

Чайын ховуларга, даглар эдээнге база кажаалар, оруктар чанынга чашпаннарны хөйү-биле көрүп болур. Хөй чылларда үнер ол үнүш чидиг болгаш анчыг чыттыг: ында эфир үзү, белок, крахмал, смола, селитра, янзы-бүрү кислоталар дустары, «С» витамин болгаш өске-даа үүлдер бар болур.

Ажыг чашпанның бүрүлери кижиниң чемге хөннүн экижидер, ижин аараанда болгаш шөйүндүлер иштинге хей чыылганда ижер эм кылдыр улус шагдан бээр-ле хереглеп чораан.

Ол бүрүлерни медицинада база хереглей берген. Олардан экстрат деп эмни болгаш ооң хандызын белеткээр. Оларны кижиниң чемге хөннүн киирер, чем хайылдырар органнарның ажылдаарын экижидер эм кылдыр ижерин сүмелеп турар. Чемге кижиниң хөннүн киирер кылдыр белеткээн тускай шайның составында олар база кирип турар.

Хандыны белеткээрде 20 грамм бүрүлерни 100 грамм спиртке холуур, спирттиң ажыы 40 градус болур.

Аптекаларда чашпандан кылган чүгле белен эмнерни эвес, харын чашпан бүрүлерин база садып турар, олардан сутта дунуктурган хандыны кижи боду белеткеп алыр. Бичии шопулак ишти хээп каан бүрүлерни ийи стакан ишти хире сутта шайгылаштыр хайындырар, 20 минута иштинде ону дурнуктургаш, шаарын сыскап кааптар. Ындыг хандыны чүгле эмчиниң сүмелээни-биле хереглеп болур.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНДАН

«ХООЗУН КУМИР»

деп, Югославияның «Ядран-фильм» киностудиязының үндүргени кинону көрүңер.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң ораалакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтериясының 3—65.

ТС—00703. Культура эргелелиниң типографиязы.